ULUSLARARASI İLİŞKİLER KONGRESİ

Cumhuriyet'in 100. Yılında Türk Dış Politikası: Tarih, Kuramlar, Aktörler, Meseleler

4-5 Mayıs 2023

Program ve Bildiri Özetleri Kitapçığı

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ Yayınları

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KONGRESİ
Cumhuriyet'in 100. Yılında Türk Dış Politikası: Tarih, Kuramlar, Aktörler, Meseleler
4-5 Mayıs 2023 / Program ve Bildiri Özetleri Kitapçığı

Editörler: Prof. Dr. Serhat Erkmen, Doç. Dr. Fulya Aksu

Yayın No.: 75
ISBN: 978-625-8174-41-0
E-ISBN: 978-625-8174-42-7
Basım Sayısı: 1. Basım, Mayıs 2023

Copyright 2023, ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Bu baskının bütün hakları Altınbaş Üniversitesi Yayınları'na aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI bir Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti. iştirakidir. SERTİFİKA NO.: 40340.

Cumhuriyetimizin 100. Yılı Etkinliklerini Düzenleme ve Koordinasyon Komisyonu Başkanı: Prof. Dr. Turgut İPEK
Yayın Danışmanı: Duygu SAZAN (duygu.sazan@altinbas.edu.tr)
Kapak Tasarım: Mehtap BAYRAKTAR ASİLTÜRK
Sayfa Tasarım: Erdal Tarkan KARA
Baskı ve Cilt: Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. Anonim Şirketi Sertifika No.: 46519
Beytepe Köy Yolu No.: 3 06800 Bilkent-Çankaya/ANKARA

Kütüphane Bilgi Kartı

Uluslararası İlişkiler Kongresi / *Serhat Erkmen, Fulya Aksu*
1. Basım. VIII + 84 s. 19,5x27,5 cm. Kaynakça var, dizin yok.
ISBN: 978-625-8174-41-0
E-ISBN: 978-625-8174-42-7
1. Uluslararası İlişkiler Kongresi 2. Tarih 3. Kuramlar

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.
Adres: Bahçekapı mh. 2465 sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat Şaşmaz-ANKARA - siparis@nobelyayin.com-
Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65
E-Satış: www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com / www.atlaskitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa Basım Dağıtım, Arasta, Arkadaş Kitabevi, D&R Mağazaları, Dost Dağıtım, Kika, Kitapsan, Nezih Kitabevleri, Odak, Pandora, Prefix, Remzi Kitabevleri, Yeryüzü Dağıtım

BİLİM KURULU (Ad sırasına göre)

Barış DOSTER, Marmara Üniversitesi

Beken SAATÇİOĞLU, MEF Üniversitesi

Birgül DEMİRTAŞ, Türk Alman Üniversitesi

Birsen ERDOĞAN, Maastricht University

Çağrı ERHAN, Altınbaş Üniversitesi

Esra HATİPOĞLU, Bahçeşehir Üniversitesi

Evren BALTA, Özyeğin Üniversitesi

Gökhan KOÇER, Karadeniz Teknik Üniversitesi,

Hüseyin BAĞCI, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Meltem MÜFTÜLER BAÇ, Sabancı Üniversitesi

Mensur AKGÜN, Kültür Üniversitesi

Murat YEŞILTAŞ, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Mustafa AYDIN, Kadir Has Üniversitesi

Sinem AÇIKMEŞE, Kadir Has Üniversitesi

Tarık OĞUZLU, Aydın Üniversitesi

Tuba TURAN, Essex University

Ziya ÖNİŞ, Koç Üniversitesi

ORGANİZASYON KOMİTESİ

Serhat ERKMEN (Başkan)

Fulya AKSU (TOKAMER)

Alper KALİBER

Bahadır KAYNAK

Duygu ERSOY

Ersin EMBEL

Jülide KARAKOÇ BAKIŞ

Sezgi İŞİNER

Başak Naz ŞİMŞEK

İÇİNDEKİLER

Bilim Kurulu (Ad sırasına göre) iii

Organizasyon Komitesi iv

PROGRAM 1

KONGRE BİLDİRİ ÖZETLERİ 11

BİRİNCİ OTURUM PANEL – A
TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE GÜVENLİK PANELİ

Türkiye ve Çin İlişkilerinin Politik Sosyolojisi ve Güvensizlikleştirilmesi 15
Fikret BİRDİŞLİ

Türk Dış Politikasında İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dönemde Güvenlik Arayışı 16
Aziz BALCI

Türk Dış Politikası'nda Taşıyıcı Aktör ve Savaşların Yeri 17
M. Turan ÇAĞLAR

Türk Dış Politikası Açısından Müttefiklik 18
Mehmet Çağatay ABUŞOĞLU

BİRİNCİ OTURUM PANEL – B
TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE RUSYA-UKRAYNA KRİZİ PANELİ

Türkiye'nin Geleneksel Dış Politika Stratejisi: Denge Siyaseti 21
Muharrem EKŞİ

Bölgesel Krizlerde Türkiye'nin Arabuluculuk Misyonu: Ukrayna-Rusya Örneği 22
Şennur ÖZDEMİR, Ayça EMİNOĞLU

Rusya – Ukrayna Savaşı Bağlamında Türkiye'nin Rolü ve Tahıl ve Diplomasisi 23
Çiğdem ELBİR, Ayça EMİNOĞLU

İKİNCİ OTURUM PANEL – A
TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KİMLİK, DEĞERLER VE KÜLTÜR PANELİ

Türk Dış Politikasında Çıkarlar ve Değerler Tartışmasını Aşabilmek: Johnson Mektubu Üzerinden Bir Okuma ... 27
Burak GÜNEŞ, Bengül BOLAT

2002-2022 Arası Kimlik, Dış Politika ve İç Politika İlişkisi 28
Yakup ŞAHİN

Türkiye'nin Kültürel Diplomasisinde Uluslararası Eğitimin Yeri ve Önemi 29
Metin ÇELİK

Türk Dış Politikasında Türk Dilini Dünya ile İlişkilendiren Unsurlar 30
Başak Naz ŞİMŞEK

İKİNCİ OTURUM PANEL – B
TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA AMERİKA VE NATO PANELİ

Türk Dış Politikasında İlk Yüzyılın Son Dönemeci: Astana Süreci Kopuş mu, Geçici Bir Sapma mı? 33
Akif Bahadır KAYNAK

Türkiye'nin NATO İçerisindeki Konumu: Genişleme Politikası Üzerinden Bir Değerlendirme 34
Arif BAĞBAŞLIOĞLU

Türk-Amerikan İlişkilerinde Yerleşik Kriz Dönemi (2013-2023): Sebepler, Sonuçlar, Öngörüler 35
Ali Şevket OVALI

Lozan'dan "Stratejik Mekanizma"ya: Türk-Amerikan İlişkilerinde Devamlılık Üzerine Bir Değerlendirme 36
Nur ÇETİNOĞLU HARUNOĞLU

ÜÇÜNCÜ OTURUM PANEL – A
FEMİNİST DIŞ POLİTİKA, ELEŞTİREL GÜVENLİK VE KADIN PANELİ

Uluslararası İlişkiler: Feminist Dış Politika ve Süregelen Barış Arayışı 39
Zuhal YEŞİLYURT GÜNDÜZ

Siyasi Rejim ve Toplumsal Cinsiyet Eşit(siz)liği: İstanbul Sözleşmesi Bağlamında Türkiye'de Toplumsal Çatışma İncelemesi 40
Selver B. ŞAHİN

Türk Dış Politikasına Eleştirel Bir Analiz: 2015 Sonrası Suriye'de Sınır Ötesi Askeri Müdahaleler ve Yeni İnsancıl Politikalar 41
Gizem BİLGİN AYTAÇ, Burak HACIOĞLU

Toplumsal Cinsiyet Odaklı Afet Yönetimi: Sendai Çerçevesi ve Türkiye'de Afet Yönetimi 42
Burcu SARI KARADEMİR

ÜÇÜNCÜ OTURUM PANEL – B
TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA AB İLE İLİŞKİLER VE GÖÇ OLGUSU PANELİ

100. Yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa Politikasına İlişkin Genel Bir Değerlendirme 45
Ersin EMBEL

AB-Türkiye İlişkilerinde Yeni Perspektifler: PESCO ve Savunma Sanayinde İşbirliği 46
Sinem ÜNALDILAR

Göç Krizi Üzerinden Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri 47
Ayşegül ÜN

Göç Olgusu Özelinde Soğuk Savaş Dönemi Türkiye-Bulgaristan İlişkileri 48
Hakan KÜÇÜK

BİRİNCİ OTURUM PANEL – A
DİPLOMASİDE, AKADEMİDE VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMADA KADINLAR NEREDE? ATAERKİL ZAMANIN RUHUNDA TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİ SORGULAMAK PANELİ

Türkiye'de Uİ Bölümlerinde Erkek Akademisyenlerin Toplumsal Cinsiyet Algıları: Akademide Ataerkilliği Yeniden Düşünmek 51
Birgül DEMİRTAŞ

Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 5'e Ne Kadar Yakın, Ne Kadar Uzak? 52
Zehra YILMAZ

Aktörlerini Unutan Dış Politika: Kadınlar Nerede?..... 53
Zeynep ALEMDAR

Diplomasi ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı İş Bölümü: Türk Diplomasisinde Diplomat Eşlerinin Rolleri 54
Burcu ÖZDEMİR SARIGİL

BİRİNCİ OTURUM PANEL – B
TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE ORTA ASYA PANELİ

Türk Dış Politikası'nda Taşıyıcı Aktör ve Savaşların Yeri 57
M. Turan ÇAĞLAR

Türk Dış Politikasında Türk Devletleri Teşkilatı'nın Yeri ve Önemi 58
Mehmet Emin ERENDOR

Türkiye Dış Politikasında Avrasya: Kültür ve İstikrar Diplomasisi 59
Merve Suna ÖZEL ÖZCAN

İKİNCİ OTURUM PANEL – A
TÜRK DIŞ POLİTİKASININ ELEŞTİREL TEORİLER IŞIĞINDA OKUMASI PANELİ

Libya ve Suriye'deki Uluslararası Müdahaleler ile İlgili Türk Dış Politikası Söylemleri..... 63
Birsen ERDOĞAN

Türkiye'nin Uluslararası Toplumdaki Yerine Dair Söylemleri Yeniden Okumak: Bir Tarihsel Sosyoloji Denemesi 64
Fulya HİSARLIOĞLU

Türk Dış Politikasının Oluşumunda Jeokültür: Üç Düzey, Bir Perspektif 65
Fulya AKSU, Utku ÖZER

Türkiye'nin Dünya Düzeni Anlayışında Küresel Güney'in Yerini Anlamak 66
Mine Nur KÜÇÜK, Neslihan DİKMEN ALSANCAK

İKİNCİ OTURUM PANEL – B
TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA ÇEVRE, EKONOMİ VE DOĞAL KAYNAKLAR PANELİ

İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türk Dış Politikasının Ekonomi Politiği, İç Siyaset ve Kalkınma (1945-1960)..... 69
Gökser GÖKÇAY

Türk Dış Politikasında Bir Sorun Alanı Olarak Sınıraşan Sular..... 70
Seyfi KILIÇ

Uluslararası Politikada İklim Değişikliği Müzakereleri ve Türkiye'nin Konumu 71
Bengü ÇELENK

ÜÇÜNCÜ OTURUM PANEL – A
TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE IRAK PANELİ

ABD İşgali Sonrası Türkiye Irak İlişkileri: Yirmi Yılın Genel Görünümü 2003-2023..... 75
Serhat Ahmet ERKMEN

1 Mart Tezkeresi Bağlamında Türk Dış Politikasında Irak 76
Ali SEMİN

Irak'ın İşgalinden Bağımsızlık Referandumu Sonrasına: Türkiye'nin Kuzey Irak Politikası ve Değişen Güvenlikleştirme Söylemleri 77
Özlem KAYHAN PUSANE

Lozan Barış Konferansı'nın Konferans Diplomasisi Çerçevesinde İncelenmesi 78
Çiğdem ŞAHİN

ÜÇÜNCÜ OTURUM PANEL – B
TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA ORTA DOĞU VE AFRİKA PANELİ

Türkiye-Afrika İlişkilerinde "Afrika" Söylemini Tartışmak: "Afrika bir ülke değil" 81
Sinan BARAN

ABD Dışişleri Belgeleri Işığında Milli Birlik Komitesi Yönetiminde Türkiye-ABD İlişkileri (1960-1961) 82
Nuri SALIK

Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye-Filistin İlişkileri: Filistin Devleti'ni Desteklemek 83
Ceren GÜRSELER

Ortadoğu'nun Yeni Bölgesel Düzeninde Türkiye'nin Kuzey Suriye'ye Yönelik Güvenlik Politikası 84
Tuğçe URALER

PROGRAM

4 Mayıs 2023, Perşembe

09:30-11:00

AÇILIŞ KONUŞMASI

Çağrı Erhan
Altınbaş Üniversitesi

AÇILIŞ OTURUMU

(D Blok-1. Kat, Fatma Altınbaş Konferans Salonu)

Türk Dış Politikası'nın 100. Yılı: Genel Görünüm

Çağrı Erhan / Moderatör
Altınbaş Üniversitesi

Mustafa Aydın
Kadir Has Üniversitesi

Deniz Ülke Arıboğan
Üsküdar Üniversitesi

Mensur Akgün
İstanbul Kültür Üniversitesi

11:00-11:15 Kahve Arası

(D Blok-1. Kat, Fuaye Alanı)

11:15-12:45 BİRİNCİ OTURUM PANEL – A /HİBRİT

(D Blok-1. Kat, Fatma Altınbaş Konferans Salonu)

Türk Dış Politikası ve Güvenlik

Serhat Ahmet Erkmen / Oturum Başkanı
Altınbaş Üniversitesi

Fikret Birdişli
İnönü Üniversitesi
Türkiye ve Çin İlişkilerinin Politik Sosyolojisi ve Güvensizlikleştirilmesi

Aziz Balcı
Ankara Bilim Üniversitesi

Türk Dış Politikasında İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dönemde Güvenlik Arayışı

Mehmet Turan Çağlar
Altınbaş Üniversitesi
Türk Dış Politikası'nda Taşıyıcı Aktör ve Savaşların Yeri

Mehmet Çağatay Abuşoğlu
Türk Dış Politikası Açısından Müttefiklik

11:15-12:45 BİRİNCİ OTURUM PANEL – B / HİBRİT

(A Blok Giriş Kat, ÜYK 2 Toplantı Salonu)

Türk Dış Politikası ve Rusya-Ukrayna Krizi

Fulya Aksu / Oturum Başkanı
Altınbaş Üniversitesi

Muharrem Ekşi
Kırklareli Üniversitesi
Türkiye'nin Geleneksel Dış Politika Stratejisi: Denge Siyaseti

Şennur Özdemir & Ayça Eminoğlu
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Bölgesel Krizlerde Türkiye'nin Arabuluculuk Misyonu: Ukrayna- Rusya Örneği

Çiğdem Elbir & Ayça Eminoğlu
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Rusya - Ukrayna Savaşı Bağlamında Türkiye'nin Rolü ve Tahıl Diplomasisi

12:45-13:45 Öğle Yemeği

(A Blok-1. Kat Yemekhane)

13:45-15:15 İKİNCİ OTURUM PANEL – A / HİBRİT

(D Blok-1. Kat, Fatma Altınbaş Konferans Salonu)

Türk Dış Politikasında Kimlik, Değerler ve Kültür

Duygu Ersoy / Oturum Başkanı
Altınbaş Üniversitesi

Burak Güneş & Bengül Bolat
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Türk Dış Politikasında Çıkarlar ve Değerler Tartışmasını Aşabilmek: Johnson Mektubu Üzerinden Bir Okuma

Yakup Şahin
Mersin Üniversitesi
2002-2022 Arası Kimlik, Dış Politika ve İç Politika İlişkisi

Metin Çelik
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Türkiye'nin Kültürel Diplomasisinde Uluslararası Eğitimin Yeri ve Önemi

Başak Naz Şimşek
Altınbaş Üniversitesi
Türk Dış Politikasında Türk Dilini Dünya ile İlişkilendiren Unsurlar

13:45-15:15 İKİNCİ OTURUM PANEL – B / HİBRİT

(A Blok Giriş Kat, ÜYK 2 Toplantı Salonu)

Türk Dış Politikasında Amerika ve NATO

Ersin Embel / Oturum Başkanı
Altınbaş Üniversitesi

Akif Bahadır Kaynak
Altınbaş Üniversitesi
Türk Dış Politikasında İlk Yüzyılın Son Dönemeci: Astana Süreci Kopuş mu, Geçici Bir Sapma mı?

Arif Bağbaşlıoğlu
İzmir Demokrasi Üniversitesi
Türkiye'nin NATO İçerisindeki Konumu: Genişleme Politikası Üzerinden Bir Değerlendirme

Ali Şevket Ovalı
Dokuz Eylül Üniversitesi
Türk-Amerikan İlişkilerinde Yerleşik Kriz Dönemi (2013-2023): Sebepler, Sonuçlar, Öngörüler

Nur Çetinoğlu Harunoğlu
Marmara Üniversitesi
Lozan'dan "Stratejik Mekanizma"ya: Türk-Amerikan İlişkilerinde Devamlılık Üzerine Bir Değerlendirme

15:15-15:30 Kahve Arası

(D Blok-1. Kat, Fuaye Alanı)

15:30-17:00 ÜÇÜNCÜ OTURUM PANEL – A / ONLINE

(D Blok-1. Kat, Fatma Altınbaş Konferans Salonu)

Feminist Dış Politika, Eleştirel Güvenlik ve Kadın

Zuhal Yeşilyurt Gündüz / Oturum Başkanı
TED Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler: Feminist Dış Politika ve Süregelen Barış Arayışı

Selver B. Şahin
Bilkent Üniversitesi
Siyasi Rejim ve Toplumsal Cinsiyet Eşit(siz)liği: İstanbul Sözleşmesi Bağlamında Türkiye'de Toplumsal Çatışma İncelemesi

Gizem Bilgin Aytaç & Burak Hacıoğlu
İstanbul Üniversitesi
Türk Dış Politikasına Eleştirel Bir Analiz: 2015 sonrası Suriye'de Sınır Ötesi Askeri Müdahaleler ve Yeni İnsancıl Politikalar

Burcu Sarı Karademir
Bilkent Üniversitesi
Toplumsal Cinsiyet Odaklı Afet Yönetimi: Sendai Çerçevesi ve Türkiye'de Afet Yönetimi

15:30-17:00 ÜÇÜNCÜ OTURUM PANEL – B / HİBRİT

(A Blok Giriş Kat, ÜYK 2 Toplantı Salonu)

Türk Dış Politikasında AB ile İlişkiler ve Göç Olgusu

Alper Kaliber / Oturum Başkanı
Altınbaş Üniversitesi

Ersin Embel
Altınbaş Üniversitesi
100. Yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa Politikasına İlişkin Genel Bir Değerlendirme

Sinem Ünaldılar
Ege Üniversitesi
AB-Türkiye İlişkilerinde Yeni Perspektifler: PESCO ve Savunma Sanayinde İşbirliği

Ayşegül Ün
Altınbaş Üniversitesi
Göç Krizi Üzerinden Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri

Hakan Küçük
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Göç Olgusu Özelinde Soğuk Savaş Dönemi Türkiye-Bulgaristan İlişkileri

5 Mayıs 2023, Cuma

09:30-11:00 BİRİNCİ OTURUM PANEL – A

(D Blok-1. Kat, Fatma Altınbaş Konferans Salonu)

Diplomaside, Akademide ve Sürdürülebilir Kalkınmada Kadınlar Nerede? Ataerkil Zamanın Ruhunda Toplumsal Cinsiyet Rollerini Sorgulamak

Birgül Demirtaş / Oturum Başkanı
Türk-Alman Üniversitesi
Türkiye'de Uİ Bölümlerinde Erkek Akademisyenlerin Toplumsal Cinsiyet Algıları: Akademide Ataerkilliği Yeniden Düşünmek

Zehra Yılmaz
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 5'e Ne Kadar Yakın, Ne Kadar Uzak?

Zeynep Alemdar
İstanbul Okan Üniversitesi
Aktörlerini Unutan Dış Politika: Kadınlar Nerede?

Burcu Özdemir Sarıgil
Bilkent Üniversitesi
Diplomasi ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı İş Bölümü: Türk Diplomasisinde Diplomat Eşlerinin Rolleri

09:30-11:00 BİRİNCİ OTURUM PANEL – B / ONLINE

(A Blok Giriş Kat, ÜYK 2 Toplantı Salonu)

Türk Dış Politikası ve Orta Asya

Mehmet Turan Çağlar / Oturum Başkanı
Altınbaş Üniversitesi

Mehmet Emin Erendor
Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi
Türk Dış Politikasında Türk Devletleri Teşkilatı'nın Yeri ve Önemi

Merve Suna Özel Özcan
Kırıkkale Üniversitesi
Türkiye Dış Politikasında Avrasya: Kültür ve İstikrar Diplomasisi

11:00-11:15 Kahve Arası (D Blok-1. Kat, Fuaye Alanı)

11:15-12:45 İKİNCİ OTURUM PANEL – A / HİBRİT

(D Blok-1. Kat, Fatma Altınbaş Konferans Salonu)

Türk Dış Politikasının Eleştirel Teoriler Işığında Okuması

Birsen Erdoğan / Oturum Başkanı
Maastricht Üniversitesi
Libya ve Suriye'deki Uluslararası Müdahaleler ile İlgili Türk
Dış Politikası Söylemleri

Fulya Hisarlıoğlu
Kadir Has Üniversitesi
Türkiye'nin Uluslararası Toplumdaki Yerine Dair Söylemleri Yeniden Okumak: Bir Tarihsel Sosyoloji Denemesi

Fulya Aksu & Utku Özer
Altınbaş Üniversitesi & ATINER
Türk Dış Politikasının Oluşumunda Jeokültür: Üç Düzey, Bir Perspektif

Mine Nur Küçük & Neslihan Dikmen
Yeditepe Üniversitesi & Bağımsız Araştırmacı
Türkiye'nin Dünya Düzeni Anlayışında Küresel Güney'in Yerini Anlamak

11:15-12:45 İKİNCİ OTURUM PANEL – B / ONLINE

(A Blok Giriş Kat, ÜYK 2 Toplantı Salonu)

Türk Dış Politikasında Çevre, Ekonomi ve Doğal Kaynaklar

Akif Bahadır Kaynak / Oturum Başkanı
Altınbaş Üniversitesi

Gökser Gökçay
Üsküdar Üniversitesi
İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türk Dış Politikasının Ekonomi Politiği, İç Siyaset ve Kalkınma (1945-1960)

Seyfi Kılıç
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Türk Dış Politikasında Bir Sorun Alanı Olarak Sınıraşan Sular

Bengü Çelenk
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Uluslararası Politikada İklim Değişikliği Müzakereleri ve Türkiye'nin Konumu

12:45-13:45 Öğle Yemeği

(A Blok-1. Kat Yemekhane)

13:45-15:15 ÜÇÜNCÜ OTURUM PANEL – A

(D Blok-1. Kat, Fatma Altınbaş Konferans Salonu)

Türk Dış Politikası ve Irak

Serhat Ahmet Erkmen / Oturum Başkanı
Altınbaş Üniversitesi
ABD İşgali Sonrası Türkiye-Irak İlişkileri:
Yirmi Yılın Genel Görünümü (2003-2023)

Ali Semin
İstanbul Gelişim Üniversitesi
1 Mart Tezkeresi Bağlamında Türk Dış Politikasında Irak

Özlem Kayhan Pusane
Işık Üniversitesi
Irak'ın İşgalinden Bağımsızlık Referandumu Sonrasına: Türkiye'nin Kuzey Irak politikası ve Değişen Güvenlikleştirme Söylemleri

Çiğdem Şahin
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Lozan Barış Konferansı'nın Konferans Diplomasisi Çerçevesinde İncelenmesi

13:45-15:15 ÜÇÜNCÜ OTURUM PANEL – B / ONLINE

(A Blok Giriş Kat, ÜYK 2 Toplantı Salonu)

Türk Dış Politikasında Orta Doğu ve Afrika

Jülide Karakoç / Oturum Başkanı
Altınbaş Üniversitesi

Sinan Baran
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Türkiye-Afrika İlişkilerinde "Afrika" Söylemini Tartışmak: "Afrika bir ülke değil"

Nuri Salık
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
ABD Dışişleri Belgeleri Işığında Milli Birlik Komitesi Yönetiminde
Türkiye-ABD İlişkileri (1960-1961)

Ceren Gürseler
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye-Filistin İlişkileri: Filistin Devleti'ni Desteklemek

Tuğçe Uraler
Altınbaş Üniversitesi
Ortadoğu'nun Yeni Bölgesel Düzeninde Türkiye'nin Kuzey Suriye'ye Yönelik Güvenlik Politikası

15:15-15:30 Kahve Arası

(D Blok-1. Kat, Fuaye Alanı)

15:30-17:00 KAPANIŞ OTURUMU

(D Blok -1. Kat, Fatma Altınbaş Konferans Salonu)

Yeni Yüzyılda Fırsatlar ve Sorunlar

Serhat Ahmet Erkmen / Moderatör
Altınbaş Üniversitesi

Hüseyin Barış Doster
Marmara Üniversitesi

Ayşegül Sever
Marmara Üniversitesi

KONGRE BİLDİRİ ÖZETLERİ

BİRİNCİ OTURUM PANEL – A

TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE GÜVENLİK PANELİ

Türkiye ve Çin İlişkilerinin Politik Sosyolojisi ve Güvensizlikleştirilmesi

Fikret BİRDİŞLİ[1]

ÖZET

Tarihsel orijinleri birbirine yakın olmakla birlikte güncel ilişkileri olabildiğince mesafeli olan Türkiye ve Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin politik sosyolojisi hem iki ülke açısından hem de dış politika çalışmaları açısından incelenmeye değer farklı görünümlere sahiptir. Çünkü iki ülke arasındaki ilişkilerin mesafeli olması dış politika analizinde kullanılan klasik yöntem ve yaklaşımları aşan bir karmaşık yapıya sahiptir. Bu makalede Çin-Türkiye ilişkilerinin uluslararası politik sosyoloji çerçevesinde tanımlanabilecek bir güvensizlik iklimine ve güvenlikleştirme sürecine dayandığı düşüncesinden hareket edilmektedir. Bu güvenlikleştirme süreci Kopenhag ekolünün güvenlikleştirme yaklaşımından farklı olarak tarihsel Türk-Çin çekişmesin oluşturduğu itici bir bilinçsel arkaplan üzerine oturtulmuş ve neorealist bir eksen etrafında kurumsallaşarak şekillenmiştir. İki kutuplu yapılanmanın inşa ettiği ideolojik kamplaşma ve Türkiye'nin dış politikada Batı'ya yönelimi iki ülke arasında ilişkilerin düşük seyretmesine neden olan bilişsel isteksizliği daha da güçlendirmiştir. Çin'in Türkistan bölgesi üzerindeki hegemonik egemenliği ise iki ülke arasında bu sosyopolitik güvenlikleştirme sürecinin temel sorun alanı halini almıştır. Ayrıca coğrafi uzaklık Türkiye- Çin ilişkilerinin oldukça düşük düzeyde gerçekleşmesinin dışsal sebeplerinden bir diğeridir. Tüm bu perspektife rağmen son zamanlarda iki ülke arasında birbirlerine doğru bir yönelim fark edilmektedir. Küreselleşmenin neden olduğu yakınlık coğrafi uzaklığın neden olduğu uzamsal sorun alanını zayıflatırken, Türkiye-Batı arasında bir süredir sorunlu seyreden ilişkiler ile Çin'in yeni uluslararası vizyonu gelişen ikili ilişkilerin en önemli saikı gibi görünmektedir. Fakat bu ilişkilerin sürdürülebilirliği hakkında hala çok sayıda sorun bulunmaktadır. Bu makale Türkiye-Çin ilişkilerinin geleceği hakkında bir öngörüde bulunabilmek için Türkiye-Çin ilişkileri tarihsel olarak betimlenmekte ve fırsatlar-tehditler-sorun alanları bağlamında irdelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Politik Sosyoloji, Türkiye, Çin, Güvenlikleştirme, Dış Politika

1 Profesör Doktor, İnönü Üniversitesi, fikret.birdisli@inonu.edu.tr

Türk Dış Politikasında İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dönemde Güvenlik Arayışı

Aziz BALCI[1]

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı sırasında Türk Dış Politikası, dönemin Cumhurbaşkanı İnönü'nün liderliğinde savaştan uzak kalabilmek yönünde yürütülmüş ve bu amaçla bir "denge politikası" çerçevesinde, savaşan her iki blok ile de çeşitli anlaşmalar imzalayarak ve ikili barışçıl ilişkiler kurularak hareket edilmiş, nihayetinde savaş dışı kalınarak büyük bir başarı elde edilmiştir. Savaş sonu döneme gelindiğinde ise her ne kadar Türkiye savaşa katılmamış olsa da savaşın ağır ekonomik yükünü hissetmek durumunda kalmıştır. Bu anlamda savaş sırasında alınan önlemler, her an savaşa girilecekmiş gibi ordunun hazır hale getirilmesi gibi gelişmeler, içeride de büyük ekonomik sıkıntılara sebep olmuştur. Mayıs 1945'te Avrupa kıtasında savaşın sona ermesiyle birlikte, fakat spesifik olarak Mart 1945'ten başlayarak, Türkiye'nin özellikle SSCB ile yaşadığı "1925 Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması'nın" yeniden görüşülmesine yönelik gelişmelerin ortaya çıkardığı ve bu nedenle Türkiye'de oluşan Sovyet tehdidi algısı, adım adım Türkiye'nin savaş sonu şekillenen Soğuk Savaş ikliminde yerini Batı Bloku içerisinde yer alma ihtiyacı hissetmesine zemin hazırlamıştır. Türk Dış Politikasının ekseni bu dönemden itibaren özellikle Batı Blokunun lideri konumunda olan ABD'nin dış politikası ile uyumlu hale getirilmeye çalışılmış, bu amaçla ABD'nin özellikle "Çevreleme Politikası" kapsamında yürüttüğü Truman Doktrini, Marshall Yardımları gibi politikalardan faydalanılma yönünde hareket edilmiş ve özellikle yine ABD öncülüğünde şekillenen NATO gibi güvenlik örgütlerine üye olabilmek için çaba sarf edilmiştir. Bu dönemden itibaren Türkiye'nin dış politikasında genelde Batı ile özelde ABD ile yakın ve uyumlu politikalar yürütme ihtiyacının sebepleri arasında ekonomik nedenler ve askeri güvenlik olmak üzere temelde iki gerekçe bulunmaktadır. Bu anlamda Türkiye, mümkün olan en kısa sürede ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek ve bölgede algıladığı SSCB ve komünizm tehdidine karşı ulusal güvenliğini korumak amaçlarıyla ABD ile yakın ve uyumlu politikalar yürütmeye çalışmıştır. Bu çerçevede çalışmanın amacı, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Türk Dış Politikasının hangi parametrelerle şekillendiğini, bu parametrelerin uluslararası sistem düzeyindeki karşılıklarını analiz etmektir. Çalışmanın ana argümanı, savaş sonu yeni dünya düzeninde Türkiye'nin özellikle güvenlik eksenli algıladığı Sovyet ve ideolojik eksenli algıladığı komünizm tehditlerinin, ülkeyi ABD'nin liderliğini yaptığı Batı Bloku ile ilişkilerini güçlendirmek yönünde hareket etmek durumunda bıraktığı ve bu durumun iç siyasi sistemini de şekillendirdiğidir. Aynı zamanda bu şekillenme çalışmaya göre karşılıklı gerçekleşmiştir. Bu anlamda Türkiye'nin Batıcı siyasi yönelimi, dış politikasının da Batı yönelimli olmasına neden olmuştur. Bu çalışma, Türkiye'nin savaş sonu düzenindeki dış politika yaklaşımının ve yöneliminin sistemik parametrelerinin araştırılması ve iç siyasi düzen-dış politika ilişkisinin ortaya koyulması açısından önemli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Güvenlik, Soğuk Savaş, ABD, SSCB

1 Doktor, Ankara Bilim Üniversitesi, aziz.balci@ankarabilim.edu.tr

Türk Dış Politikası'nda Taşıyıcı Aktör ve Savaşların Yeri

M. Turan ÇAĞLAR[1]

ÖZET

Savaşların ve silahlı çatışmaların artan maliyetleri, devletlerin dış politikadaki çıkarlarını korumaları için farklı araçların devreye sokulmasını gerekli kılmıştır. Ekonomik maliyetlerin ötesinde dünya genelindeki demokratikleşme dalgalarının da etkileriyle savaşların siyasi ve insani maliyetleri de artmıştır. Topluluklar, çatışmalarda hayatlarını kaybeden ve yaralanan askeri personel veya vatandaşları konusundaki hassasiyetlerini daha yüksek sesle dile getirebilirken siyasi iktidarlar ise olası başarısız askeri operasyonların yaratacağı iç siyasi maliyetler konusunda daha da hassaslaşmıştır. Bu yüzden devletler, dış politikada ulusal çıkarların korunması için askeri araçların kullanımının rasyonel olduğunu düşünse bile güç kullanımı konusunda daha temkinli olmaya başlamıştır. Diğer taraftan savaşın değişen doğasıyla da ilişkili olarak 1990 sonrası gelişen askeri teknoloji, silahlı devlet dışı aktörlerin artan etkisi, askeri ve güvenlik işlerinin özelleşmesi gibi süreçler, devletlerin dış politika ve güvenlik politikalarında kullanabilecekleri araç sayılarını arttırmıştır. 1990 sonrası dönemde devletler arası savaşların yerini iç savaşlar veya devlet ötesi savaşlar almaya başlamış, 11 Eylül sonrası bu dönüşüm daha da hızlanmıştır. Diğer taraftan 'Askeri İşlerdeki Devrim' (Revolution in Military Affairs), teknolojik olarak gelişmiş ülkelere savaş alanında önemli avantajlar sağlamıştır. Yaşanan bu teknolojik dönüşümden zaman içerisinde orta büyüklükteki güçler de faydalanmaya başlamış ve çok sayıda ülke, askeri teknolojilerini dış politika araçlarına entegre etmiştir. Aynı dönemde çevre ve yarı-çevrede ortaya çıkan iç savaşlar ve 11 Eylül sonrası daha görünür olan küresel terörizm, silahlı devlet dışı aktörleri, uluslararası siyasetin önemli aktörleri haline getirmiştir. Askeri ve güvenlik işlerinin özelleşmesiyle özel askeri ve güvenlik şirketleri, 1990'ların sonundan itibaren ulusal orduların temel görevlerini de üstlenmeye başlamış ve hatta çatışma bölgelerinde aktif rol oynamıştır. Tüm bu gelişmeler, savaşın artan maliyetlerini düşürmek için devletlere yeni dış politika ve güvenlik araçları sunmuştur. Bu çalışmada savaşın artan maliyetlerini düşürmek için kullanılan 'taşıyıcı savaşlar' (surrogate warfare) kavramı, Türk Dış Politikası üzerinden incelenecektir. Taşıyıcı savaşlar, kavram olarak 2000'lerin başında popülerleşmeye başlamış ve özellikle 2001 sonrası dönemde ABD tarafından farklı araçlarla Irak, Afganistan, Pakistan ve Yemen'de yaygın olarak kullanılmıştır. ABD, küresel terörle mücadele kapsamında askeri teknoloji ve özel askeri ve güvenlik şirketlerini yaygın olarak adı geçen ülkelerde kullanırken birçok silahlı devlet dışı aktörle iş birliği geliştirerek savaşın insani, ekonomik ve siyasi maliyetlerini düşürmeyi hedeflemiştir. Bu doğrultuda taşıyıcı savaşlar kavramı açıklandıktan sonra hangi araçların devletler tarafından kullanıldığı gösterilecektir. En son bölümde ise taşıyıcı savaşların Türk Dış Politikası'nda yeri analiz edilecektir. Türkiye, Suriye iç savaşı boyunca iç savaştan kaynaklanan tehditlerle de mücadele kapsamında Suriye'nin kuzeyine çok sayıda askeri operasyon düzenlerken bu operasyonlar sırasında başta Özgür Suriye Ordusu olmak silahlı devlet dışı aktörlerle iş birliği geliştirmiştir. Benzer bir şekilde terörle mücadelede ise askeri teknoloji kullanımına ağırlık vererek insansız hava araçlarını (İHA) devreye sokmuştur. Bir diğer ifadeyle, Türkiye, dış politikada çıkarlarını korumak ve tehditlerle mücadele etmek için silahlı devlet dışı aktörlerden ve askeri teknolojiden faydalanmayı hedeflemiştir. Bu hedefle birlikte savaşın olası maliyetlerini de taşıyıcı savaşlar üzerinden azaltmayı planlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Taşıyıcı Savaşlar, Güvenlik, Silahlı Devlet Dışı Aktörler, Askeri Teknoloji

1 Doktor, Altınbaş Üniversitesi, turan.caglar@altinbas.edu.tr

Türk Dış Politikası Açısından Müttefiklik

Mehmet Çağatay ABUŞOĞLU[1]

ÖZET

Birinci Dünya Savaşı, aynı anda çatışmaya dahil olarak devletlerin ve buna bağlı cephelerin sayısıyla savaş konusunu geliştirmiş ve bu sırada müttefiklik kavramı daha da önemli bir konum kazanmıştır. Savaş sırasında ortak tehdide yönelik olarak tehdit ortadan kalkıncaya kadar kurulan bu işbirliğini Türkiye de Birinci Dünya Savaşı sürecinde yakinen tanımış ve bu sırada kavram askeri olmanın ötesine geçerek uluslararası siyasetin bir konusu olmaya başlamıştır. Kısa süre sonra başlayan İkinci Dünya Savaşı ve ardından başlayan Soğuk Savaş ise bu kavramı özellikle düzenli/daimi bir şekil alması sebebiyle bloklaşma sürecinde dikkate değer kılmıştır. Bu dönemle birlikte müttefik, doğrudan ilişkili cephede ortak saldırgana karşı olmadan da kurulabilmiştir. Türk Dış Politikası da öncelerin salt askeri kavramı olan müttefikliği NATO'ya katılımıyla birlikte ciddi bir şekilde tecrübe etmiş ve etmektedir. NATO'ya katılmadan önce Kore'de kurulan silah arkadaşlığı ve örgüte katıldıktan sonraki süreçte Türkiye müttefikliğin gereği olan adımları karşı taraf için en yakındaki tehdit olma pahasına atmıştır. Parçası olduğu ittifaka sıkı sıkıya bağlı olan Türkiye, müttefikliğe yaraşmayan en ciddi hamleyi Füze Krizi'yle yaşamıştır. Bu tarihten itibaren müttefiklik, Türk Dış Politikası için şüpheyle yaklaşılması gerekilen bir kavram olmaya başlamıştır. Türkiye, Soğuk Savaş ve ardından Yeni Dünya Düzeni süreçlerinde müttefikliğe bağlı ve uyumlu kalmasını bilmiştir. 11 Eylül sonrasında ise Türk Dış Politikası müttefiklerin müttefiklikten ne beklediğini anlamaya başlamıştır: emir-komuta. Irak'ın İşgali sırasında müttefik ABD, Türkiye'den kendince üzerine düşeni beklemiş ve topraklarını konuşlanmaya açmasını talep etmiş ancak bu talep reddedilmiştir. Bu reddediş müttefikliğin Türk Dış Politikası açısından yeniden tecrübe edilmesine yol açmıştır. Son olarak Suriye İç Savaşı düşünüldüğünde Türk Dış Politikası için müttefiklik anlamını tamamen yitirme noktasına gelmiştir. İttifak içerisinde olunan devletlerin Türkiye'nin güvenliğe doğrudan tehdit oluşturan gruplara destek vermesi müttefiklik kavramına bakışı NATO'ya katılımı süreciyle kıyaslandığında tamamen tersine çevirmiştir. Bu çalışmada ise anlatılan doğrultuda Türk Dış Politikası'nın müttefiklik kavramını nasıl tecrübe ettiği incelenecektir. Türkiye'nin müttefiklik kavramına odaklanıldığında kazanımları analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Müttefiklik, İttifak, NATO, Strateji

1 Doktor, cagatay-abusoglu@hotmail.com.tr

BİRİNCİ OTURUM PANEL – B

TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE RUSYA-UKRAYNA KRİZİ PANELİ

Türkiye'nin Geleneksel Dış Politika Stratejisi: Denge Siyaseti

Muharrem EKŞİ[1]

ÖZET

Bu çalışmada klasik bir dış politika stratejisi olarak güç dengesi siyasetinin Türkiye için en optimum dış politika yaklaşımı olduğu tezi tartışılacaktır. Osmanlı Devletinin 19. yüzyılda hayatta kalmasını sağlayan ve ömrünü uzatan denge siyasetinin günümüz Türkiye'si ve yeniden şekillenen uluslararası sistem için en ideal dış politika stratejisi olduğu varsayılabilir. Denge siyasetinin Türkiye için uygunluğu ve gerekliliği, Türkiye'nin orta büyüklükteki güç pozisyonu, jeopolitik konumu, tarihsel yaklaşım ve küresel siyasetin uluslararası sistemi dönüştüren niteliği gibi dinamik ve parametreler bağlamında analizi, çalışmanın analitik çerçevesini oluşturmaktadır. Bu çerçevede ABD-Çin rekabeti ve Ukrayna savaşında Batı-Rusya mücadeleleriyle küresel siyasetin ve uluslararası sistemin yeniden şekillendiği ortamda Türkiye'nin güç kapasitesi, jeopolitik konumu ve tarihsel olarak Osmanlı tecrübesi parametreleri bağlamında denge siyasetinin en ideal dış politika yaklaşımı olduğu ileri sürülebilir. Özellikle Ukrayna savaşında Türkiye'nin ABD müttefiki ve NATO üyesi olmasına rağmen Batı ile Rusya arasında izlediği denge siyasetinin Türk dış politikasının 21. yüzyıldaki genel dış politika stratejisi olarak uygulanabileceğinin somut bir örneğini teşkil etmektedir. Bununla birlikte Türkiye'nin denge siyasetinin pasif tarafsızlık politikası olmadığı ve NATO üyesi olarak Batı ile Doğu-Asya arasında aktif denge siyaseti izleyebileceği varsayılabilir. Batı eksenini muhafaza ederek Türkiye'nin yürütebileceği denge siyasetinin hem kendini çatışmalardan koruyacağı hem de büyük güçler arası mücadelenin sahası olmaktan uzak tutacağı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Denge Siyaseti, Ukrayna Savaşı, Uluslararası Sistem, Güç Dengesi

1 Doçent Doktor, Kırklareli Üniversitesi, muharremeksi@klu.edu.tr

Bölgesel Krizlerde Türkiye'nin Arabuluculuk Misyonu: Ukrayna-Rusya Örneği

Şennur ÖZDEMİR[1], Ayça EMİNOĞLU[**]

ÖZET

Gelişen devletlerin bölgesel güç olma yolunda kullandığı en önemli yumuşak güç unsurlarından biri arabuluculuktur. Bu bağlamda Türkiye de uyuşmazlıkların çözümünde etkin bir aktör olmayı dış politika unsurlarından biri haline getirmiştir. Türkiye 1980-88 yılları arasında yaşanan İran-Irak Savaşı, Yugoslavya'dan miras kalan çatışmalar, İsrail- Filistin mücadelesi, Lübnan Krizi, İran'ın nükleer faaliyetleri ve Pakistan-İsrail uyuşmazlığı başta olmak üzere pek çok arabuluculuk rolü üstlenmiştir. Son dönemde yaşanan gelişmeler ışığında Türkiye'nin Rusya- Ukrayna Krizi'ndeki arabuluculuk rolü Türk dış politikası açısından oldukça önem taşımaktadır. Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Ukrayna müdahalesi günümüzde hala devam etmektedir. İki devletin karşılıklı hamleleriyle konvansiyonel bir savaşa dönüşen kriz, sadece söz konusu iki devleti değil, Türkiye dahil Avrupa'daki pek çok devleti doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemiştir. Ukrayna'nın hem Rus gazını Avrupa'ya taşıyan kanal olması hem de başta Türkiye olmak üzere pek çok ülkeye tahıl ihraç eden bir ülke olması sebebiyle Rusya ile Ukrayna arasındaki savaş zaman geçtikçe olumsuz sonuçlar doğurmaya devam etmektedir. Bu bağlamda Türkiye hem söz konusu ülkelere coğrafi yakınlığı dolayısıyla hem de bölgede söz sahibi devletlerden biri olabilme düsturuyla hareket etmiş ve iki devlet arasında diyalog kanalının açılması için çaba sarf etmiştir. Antalya'da iki devletin delegelerini bir araya getiren Türkiye, krizin çözümü ve insani yardım yollarının açık kalması için gayret göstermiştir. Ortaya konan bilgiler ışığında Türkiye'nin Ukrayna ve Rusya arasında yaşanan krize müdahalesinin arabuluculuk bağlamında değerlendirmesi yapılacaktır. Ayrıca Türkiye'nin söz konusu arabuluculuk çabalarının bölgesel güç olma yolunda izlediği politikalara etkileri de böylece ortaya konacaktır. Bu amaçlara ulaşılabilmesi için konunun oldukça güncel olmasına bağlı olarak güncel kaynaklar taranacaktır. Söz konusu kaynaklardan elde edilen veriler kronolojik olarak sınıflandırılarak analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Arabuluculuk, Kriz, Ukrayna, Rusya, Bölgesel Güç

1 Doktora Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi
** Doçent Doktor, Karadeniz Teknik Üniversitesi, aeminoglu@ktu.edu.tr

Rusya – Ukrayna Savaşı Bağlamında Türkiye'nin Rolü ve Tahıl ve Diplomasisi

Çiğdem ELBİR[1], Ayça EMİNOĞLU[**]

ÖZET

Uluslararası İlişkiler disiplininin ana aktörü olan devletlerin ve devletler arasındaki uyuşmazlıkların çözüm sürecine bir başka devletin aracılık etmesi arabuluculuk faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası İlişkiler kuramları açısından uyuşmazlık ve çatışma halleri bağlamında bir başka devletin aracılık faktörünü üstlenmesi ve BM şartı kapsamında çatışmaların çözümüne yönelik yürütülen faaliyetler dış politika eylemi olarak benimsenmektedir. Dış politikanın önemli bir unsuru olarak kabul edilen arabuluculuk misyonu tezahüründe Avrupa Birliği, Dış Eylem Hizmetini güçlendirmek için bir "Arabuluculuk Destek Ekibi" oluşturmuştur. Ayrıca 2014 yılında BM Genel Kurulu, AB ile paralel olarak arabuluculuğu güçlendirme kararı yayınlamıştır. Böylelikle arabuluculuk misyonunun önem derecesi arttırılmıştır. Türkiye sahip olduğu konum itibariyle hem küresel hem de bölgesel olaylarda önemli bir arabulucu devlet konumuna sahiptir. 2010 sonrasında arabuluculuk faaliyetlerine ağırlık veren Türkiye, bu misyonu özellikle BM, AGİT, İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) gibi uluslararası örgütler vasıtasıyla yürütmektedir. Bu bağlamda 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı küresel boyutta bir seyir izleyerek pek çok ülkeyi etkileyen bir sürece evrilmiştir. Özellikle Rusya tarafından tahıl sevkiyatının engellenmesi ve Ukrayna nüfusunun savaş kaynaklı olarak göç etmesi nedeniyle tarımda çalışacak işçi sayısının azalması tahıl ihracatını durma noktasına getirmiştir. Yaşanan süreç gıda arzının artmasına sebebiyet verirken gıda güvenliği sorununa da sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda tahıl ihraç ve ithal eden ülkeler arasında bir tahıl koridoru oluşturulmasında arabulucu ülke olarak Türkiye'ye önemli bir misyon yüklenmiştir. Nitekim yürütülen arabuluculuk faaliyetleri neticesinde bir tahıl diplomasisi süreci işletilerek 22 Temmuz 2022 tarihinde Tahıl Koridoru Anlaşması imzalanmıştır. Türkiye'nin girişimleri ile yürütülen ve başarıyla sonuçlanan süreç bağlamında arabuluculuk misyonu ile küresel bir soruna çözüm sağlanmıştır. Konunun güncelliği bağlamında yürütülecek literatür taramasına ek olarak söylem analizi tekniği kullanılarak incelenecek tahıl diplomasisi süreci Türkiye'nin arabuluculuk misyonu üstlenmesi bağlamında analiz edilecektir. Tahıl Koridorunun oluşturulması ve gıda güvenliği sorununun ortadan kaldırılması adına hükümet liderlerinin yaptıkları basın açıklamaları ayrıca incelenerek süreç analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Arabuluculuk, Diplomasi, Türkiye, Ukrayna, Rusya

1 Doktora Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi

** Doçent Doktor, Karadeniz Teknik Üniversitesi, aeminoglu@ktu.edu.tr

İKİNCİ OTURUM PANEL – A

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KİMLİK, DEĞERLER VE KÜLTÜR PANELİ

Türk Dış Politikasında Çıkarlar ve Değerler Tartışmasını Aşabilmek: Johnson Mektubu Üzerinden Bir Okuma

Burak GÜNEŞ[1], Bengül BOLAT[**]

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğu günden bu yana farklı dış politik tercihler benimsemiş, bu tercihlerin hepsini de farklı değerler kümesi üzerine inşa etmiştir. Karpat'ın da belirttiği üzere, kuruluş dönemi dış politikası iki ana eksen üzerine inşa edilmiştir. Bunlar; 'ülkenin bağımsızlığının korunması ve Sovyet yayılmasının önlenmesi' ve 'modern, laik ve ulusal rejimin kurulması' (Karpat, 2020: 161). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türk Dış Politikası (TDP), batı ittifakının değer yargıları temelinde şekillenmiştir. Türkiye'nin NATO'ya girişi, saf somut jeopolitik önceliklerin şekillendirdiği bir politik duruş olmaktan ziyade, Batı değer dünyasının kabulü ve benimsenmesi anlamını da taşımaktadır. Böylelikle Türkiye, diğer Batı Avrupa devletleri ile esas düşman olan "komünizm"e karşı, NATO müttefikliği çerçevesine kavuşmuştur (Unat, 2020: 290). Başka bir deyişle NATO üyeliği Türkiye'nin, "kültürü ve siyasal rejiminin daha belirgin şekilde Batı'ya yönelmesini" sağlamıştır (Karpat, 2020: 162). Bu sebepten olsa gerek, Batı'ya yakınlaşmak "doğu"dan bir nebze uzaklaşmayı da beraberinde getirmiştir (Karpat, 2020: 162). Soğuk Savaşın bitimi, Türkiye'nin batılı kimliğinin sorgulanmasına sebep olmuştur (Akıllı, 2013: 44-45). Çünkü Türkiye'nin batılı kimliği, Sovyet tehdidi olduğu sürece geçerlidir. Jeopolitik çıkarlar ile batılı kimlik sahibi olabilmek, çıkar ve değer ikili kavram setinin birbirlerini üreten kavram setleri olduklarını göstermektedir. Başka bir deyişle Türkiye, çift kutuplu sistemin oluşturduğu 'göreceli güvenlik' ortamından çıkmak zorunda kalmakla, önceden Batı'nın değerleri ile malul çıkar anlayışını da değiştirmek; bölgesel güvenlik ve iş birliği gibi yeni çıkar tanımlamalarına eğilmek durumunda kalmıştır (Akıllı, 2013: 45). Türkiye, somut çıkar olarak adlandırılan politik tercihleri bizatihi yeni değer bazlı tanımlanan dış politik anlayış olarak tanımlanabilir. Bu açıdan da değerlendirildiğinde dış politikadaki değer ve çıkar kavramları arasında net çizgiler çizilmesi ve bu iki kavramın birbirinden ayrılması mümkün olmamaktadır. Bu çalışma, dış politikadaki değer ve çıkar temelli anlamlandırmaları tartışma konusu yapmak gayesindedir. TDP'nin neden bir dönem değerler üzerine kurulu neden başka bir dönem somut çıkarlar üzerine bina edilmiş olduğunu sorgulamaktadır. Bunu yaparken, eldeki çalışma, değerler ve çıkarlar arasında bahsedilen kategorik ayrımın da sorunlu olduğunu, bu iki zıt kavramın birbirlerini yeniden üreten ve hatta birbirleri ile özdeş olan kavram setleri olduğunu iddia etmektedir. Bu açıdan eldeki çalışma, diyalektik özdeşlik açısından TDP'ye hâkim olan anlatının iki temel sorunu olduğunu iddia etmektedir: i. Diyalektik özdeşliğin ve ii. Somut-değer ikili kavram seti arasındaki salınımın yapısal nedenlerinin gün yüzüne çıkarılmasının yadsınmasıdır. Bu iddiayı desteklemek için eldeki çalışma, 1964 tarihli Johnson Mektubu olayını mercek altına almaktadır. 1964 tarihli söz konusu olay, TDP'nin çıkar ve değer bazlı yapısındaki dönüşümleri ortaya koyması bakımından manidardır.

Anahtar Kelimeler: TDP, Değerler, Çıkarlar, Johnson Mektubu, NATO

1 Doktor, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, burak.gunes@ahievran.edu.tr
** Doktor, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, bbolat@ahievran.edu.tr

2002-2022 Arası Kimlik, Dış Politika ve İç Politika İlişkisi

Yakup ŞAHİN[1]

ÖZET

Bu çalışmada dış politika, kimlik ve iç politika arasındaki ilişki çerçevesinde Adalet ve Kalkınma Partisi dönemi Türkiye'si incelenecektir. Özellikle de dış politika, kimlik ve iç politika arasındaki ilişki ele alınarak; bir taraftan kimliğin dış politikayı belirlediği bir taraftan da dış politika aracığıyla kimliğin dönüştürüldüğü, yeniden inşa edildiği ve iç politikanın etkilendiği ileri sürülecektir. Türkiye'yi son 21 yıldan bu yana yöneten AK Partili karar vericiler dış politikaya özel bir önem atfetmişlerdir. Türkiye'nin kendisine yeni bir kimlik tanımlaması gerektiğini savunan karar vericiler, bu kimlik çerçevesinde yeni bir dış politika söylemi ve uygulama alanına gitmişlerdir. Bu dönemde kimlik dış politikanın pusulası gibi görülmüş, dış politika yeni inşa edilmeye çalışılan kimliğin en temel araçlarından birisi olmuştur. Dış politika aracılığıyla "biz ve öteki", "içerisi ve dışarısı", "dost ve düşman" gibi tanımlar yapılmıştır. Dış politika ayrıca iç politikanın da bir aracı olmuştur. Dış politika söylemlerinin bahsedilen kimlik inşa ve iç politika süreçlerinde belirleyici bir yönünün olduğu görülmektedir. Kimlik inşası eğitim, bürokrasi, kültür, tarih, dış politika gibi araçlarla yapılabilmektedir. Burada dış politikaya odaklanılacaktır. Dış politika aracılığıyla devlet kimliği dönüştürülmek istenmiş, yeni bir kimlik inşa edilmek istenmiştir. Başka bir ifadeyle müesses nizama karşı yeni bir kimlik arayışı görülmektedir. Dış politika pratikleri ve söylemleriyle iç politika ve kimlik etkilenmiştir. Özellikle de söylemin önemli bir rolü ve etkisi vardır. Bu minvalde dış politikanın belirlenmesindeki etkisi kabul edilen Adalet ve Kalkınma Partisinin karar vericilerinin söylemleri merkeze alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kimlik, Dış Politika, İç Politika, Yeni Osmanlıcılık

1 Doktor, Mersin Üniversitesi, sahinyakup33@gmail.com

Türkiye'nin Kültürel Diplomasisinde Uluslararası Eğitimin Yeri ve Önemi

Metin ÇELİK[1]

ÖZET

Türk dış politikasında kamu diplomasisinin kurumsallaşmasında 1990'lı yıllar önemli bir dönüm noktası olmuş, o zamana kadar jeopolitik önemiyle anılan Türkiye'nin "jeokültürel kapasitesi" de öne çıkmaya başlamıştır. Türkiye kültür, dil, din, tarih kökenleri ve bağları bakımından Orta Asya, Kafkasya, Balkanlar ve Orta Doğu ile ilişkilerini geliştirmek üzere aktif bir dış politika uygulamaya başlamıştır. Türkiye özellikle son yıllarda ağırlık verdiği kamu/kültür/eğitim diplomasisiyle, yakın çevresindeki siyasi ve kültürel etkisini artırmayı, Türkiye'yi tanıyan ve Türkiye'ye dost uluslararası gençler yetiştirmeyi, diğer toplumlarla uzun vadeli kültürel ve iyi niyet esaslı bağlar kurmayı öncelikli amaç haline getirmiştir. Günümüzde, Türkiye'nin kamu diplomasisi dış politikasının, askerî ve ekonomik ilişkilerinin de mütemmim cüzü haline gelmiştir. Türkiye'nin kültürel diplomasisinde uluslararası eğitimin yerini ve önemini beş başlıkta ele almak mümkündür: Öğrenci değişim ve bursluluk programları, yurtdışındaki yaygın eğitim faaliyetleri, yurtdışında açılan üniversiteler, yurtdışında K-12 düzeyinde örgün eğitim, güvenlik kurumlarınca yabancı personele verilen eğitim. - Türkiye ikili antlaşmalar yoluyla yükseköğretimde yurtdışından öğrenci kabul etmeye 1960'lı yıllarda başlamış olsa da 1992'de uygulanan ve ilk yılında Türk cumhuriyetlerden ve akraba topluluklardan 10 bin öğrenciye Türkiye'de yükseköğretim imkânı tanıyan Büyük Öğrenci Projesi Türkiye'nin kültürel diplomasisindeki ilk büyük girişimi olmuştur. - Uluslararası yaygın eğitim faaliyetlerinde Yunus Emre Enstitüsü'nün yurtdışındaki Türkçe ve Türk kültürü kursları öne çıkmaktadır. - Türkiye'nin ikili antlaşmalar, 2547 sayılı kanunun Ek 39. maddesi, Türkiye Maarif Vakfı aracılığıyla yurtdışında kurduğu üniversiteler ile ikili antlaşmalarla Türkiye'de kurduğu üniversiteler yükseköğretim alanında kültürel diplomasisine önemli katkılar sunmaktadır. - Türkiye Maarif Vakfı (2016) ile Türkiye, ilk kez Milli Eğitim Bakanlığı dışında yurtdışında özel uluslararası okullar zinciri kurarak diğer devletlerin genç nesillerine K-12 (okul öncesinden lise son sınıfa kadar) eğitim faaliyeti vermeye başlamıştır. - Milli Savunma ve İçişleri Bakanlıkları bünyesinde misafir askerî personeller (MAP) ile yabancı kolluk kuvvetlerine verilen eğitimler, güvenlik alanları dışında Türkiye ile dost ve müttefik devletlerin güvenlik birimleri arasında network oluşmasına önemli katkılar sunmaktadır. Yukarıda beş ana başlıkta özetlenen Türkiye'nin uluslararası eğitim faaliyetleri kültür diplomasisini şu yönlerle etkileme potansiyeline sahiptir: - Uluslararası eğitim faaliyetleriyle uluslararası öğrencilerin Türkçe öğrenmesini, Türkiye'nin tarihini, kültürünü, coğrafyasını, toplumsal yapısını tanımasını, Türkiye'yle empati kurmasını, Türkiye'ye sempati duymasını sağlamak, - Türkiye'yi tanıyan ve Türkçe bilen uluslararası öğrencilerin Türkiye'nin ilgili ülkelerle geliştirdiği siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerde irtibat kişisi, karar alıcı ve kolaylaştırıcı olma gibi görevler üstlenmesini sağlamak, - Diğer ülkelerin yerel siyasi ve askerî elitlerini, iş insanlarını, akademisyenlerini, kanaat önderlerini yetiştirmek, - Cezbedilen ve samimiyet bağları kurulan uluslararası toplumun, Türkiye hakkında uluslararası platformlarda üretilen yanlış bilgilerden ve kara propagandadan etkilenmemesini, kendi kamuoylarını da Türkiye lehine etkilemelerini sağlamak, - Uluslararası eğitim faaliyetleriyle irtibat kurulan bireylerin, fahri kültür elçileri olarak uluslararası alanda Türkiye'nin tanıtımına katkı sunmasını; Türkiye'nin geleneksel ve kamu diplomasisinde görev almasını sağlamak, - Uluslararası eğitim faaliyetleriyle kurulan ilişkilerin diplomaside, akademide, güvenlik sektöründe köklü networklere dönüşmesini sağlamak.

Anahtar Kelimeler: Türkiye'nin Kültürel Diplomasisi, YÖK, YTB, Türkiye Maarif Vakfı, Yunus Emre Enstitüsü

1 Doktor, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, metincelik@gmail.com

Türk Dış Politikasında Türk Dilini Dünya ile İlişkilendiren Unsurlar

Başak Naz ŞİMŞEK[1]

ÖZET

Günümüzde dış politikada yumuşak güç kullanımı, giderek yükselen bir olgu olarak ön plana çıkmaktadır. İlk olarak 80'li yıllarda Joseph NYE tarafından teorileştirilen yumuşak güç kavramı ise kültürel ögeleri içerisinde barındırmaktadır. Bahsi geçen kültürel ögeler içerisinde dil, toplumları birbirine yakınlaştıran ve bağlarını güçlendiren bir olgu olarak yükselmektedir. Bu çerçevede Türk dili, diğer ülkelerle daha yakın ilişkiler kurmak, Türkiye'nin uluslararası toplumdaki etki alanını genişletmek ve yabancıların Türkiye'ye olan ilgisini artırmak amacıyla Türk Dış Politikasında giderek daha etkin bir biçimde kullanılmaktadır. Türk dilinin dünyadaki etkinliğinin artırılmasında temelde iki olgu önemli yer tutmaktadır: teşkilatlar ile konseyler ve yükseköğretim kurumları. Bahsi geçen teşkilatlardan en önde gelenleri Yunus Emre Enstitüsü, Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY), Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Konseyi (Türk Konseyi) ve Millî Eğitim Bakanlığı'dır (MEB). Yükseköğretim kurumları ise yabancı öğrencileri, öğrenci değişim ve burs uygulamaları başta olmak üzere çeşitli vesilelerle cezbetmekte ve böylece Türk dilinin ve kültürünün etki alanının genişlemesine önemli katkılar sağlamaktadır. Çalışmamızda Türk dilinin çeşitli teşkilatlar, konseyler ve kurumlar aracılığıyla nasıl bir yumuşak güç unsuru olarak kullanıldığı irdelenecektir. İncelememiz iki aşamalı olarak gerçekleşecektir; ilk olarak Türk dilinin dünyadaki etkisinin artırılması amacıyla kurulan kuruluşlar incelenecek, ardından yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Yumuşak Güç, Türk Dili, Yunus Emre Enstitüsü, Yükseköğretim Kurumları

1 Araştırma Görevlisi, Altınbaş Üniversitesi, basak.simsek@altinbas.edu.tr

İKİNCİ OTURUM PANEL – B

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA AMERİKA VE NATO PANELİ

Türk Dış Politikasında İlk Yüzyılın Son Dönemeci: Astana Süreci Kopuş mu, Geçici Bir Sapma mı?

Akif Bahadır KAYNAK[1]

ÖZET

Cumhuriyetin kuruluşundan beri dış politikanın temel prensiplerinden biri olan Batı yönelimi, ilk yüzyılın sonuna gelirken ciddi bir sorgulamaya konu olmaktadır. Bu yeni Batı karşıtı eğilim bir zihin egzersizi olarak kalmamış 2016 yılından itibaren Ankara'nın yeni bölgesel ortaklar bulmasıyla ete kemiğe bürünmüştür. Astana süreci olarak da adlandırılan bu ilginç deneyimin merkezinde Türkiye'yle beraber Rusya ve İran'ın çıkarlarının yakınsadığına ilişkin bir değerlendirme bulunmaktadır. Bu üçlünün süreç kapsamında müzakere ettikleri ve politikalarını uyumlandırmaya çalıştıkları asıl alan Suriye olsa da perspektif tek bir ülkeyle sınırlı değildir. Farklı dönemlerde yapılan liderler zirveleriyle yine bölgeye ilişkin değerlendirmeler yapılmış, aktörler arası eşgüdüm yakalanmaya çalışılmıştır. Türkiye'nin halihazırda NATO üyesi bir ülke olarak içinde bulunduğu ittifaka ilişkin sorumluluklarının da bulunması, geniş bir coğrafyada Astana ortaklarının çıkarlarının çatışmasına ilişkin belirtilerin güçlenmeye başlaması bu sürecin net bir kopuş mu, yoksa geçici bir sapma mı olduğuna dair soruları gündeme getirmektedir. Ankara'yı bu sıra dışı tercihe iten, yeni ortaklarıyla uyumdan çok eski müttefikleriyle süregiden ve zaman içerisinde yeni gündem maddeleri de eklenen bir perspektif farklılığıdır. Bu bağlamda Türkiye'nin zaman içerisinde kendisi açısından daha ağır basan sorunları önceliklendireceği bir tercih yapmaya çalışacağı öngörülebilir. Bundan daha da önemlisi taraflar arasındaki güç dengesinin gözetileceği beklenmelidir. Astana ortaklarının Ukrayna Savaşı ve İran'daki gösteriler sonunda ne ölçüde güçlerini koruyacakları da bu değerlendirmenin temel belirleyenlerinden olacaktır. Cumhuriyetin ikinci yüz yılında Türk dış politikasının seyrine dair projeksiyon yapabilmek bu sorulara doğru cevabı vermekle mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Astana Süreci, Türkiye-NATO İlişkileri, Türkiye-Rusya İlişkileri

1 Doçent Doktor, Altınbaş Üniversitesi, bahadir.kaynak@altinbas.edu.tr

Türkiye'nin NATO İçerisindeki Konumu: Genişleme Politikası Üzerinden Bir Değerlendirme

Arif BAĞBAŞLIOĞLU[1]

ÖZET

NATO, Türkiye'nin hem iç hem dış politikasında 71 yıldır gündemde ve önemli bir konuma sahiptir. Literatürde, bu önemli konumu "bir buçuk yüzyıl süren (Batı)sistem(in)e aidiyet arayışını sonlandıran bir girişim" olarak tanımlayan yaklaşımların yanı sıra tam aksine bir biçimde "çok yönlü dış politika üretebilme manevra alanını daraltan bir girişim" olarak değerlendiren yorumlar da yer almaktadır. Pratikte iki yorumu da destekleyen örnekler yaşanmış ve yaşanmaktadır. Esasında Türkiye'nin NATO içerisindeki konumu her iki zıt yorumu da destekleyen bir minvalde halen süregelen birçok tartışmayı içerisinde barındırmaktadır. Çalışmada NATO'nun özellikle Soğuk Savaş sonrası uyguladığı genişleme politikasının hazırlanmasında ve uygulanmasında Türkiye'nin rolü ve etkinliği tartışılacaktır. Bu süreç içerisinde NATO'nun en önemli politikalarından birisi de genişleme politikası olmuştur. Genişleme ifadesi ile karşılıklı yetki ve sorumluluklar çerçevesinde tam üye statüsünde yeni üyeler kabul edilmesi ve NATO'nun sınırlarının ve sorumlu olduğu coğrafi bölgenin genişletilmesi anlaşılmalıdır. Soğuk Savaş sonrası dönemde on beş üyenin İttifak'a katılması, bazı tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu çalışmanın temel amacı, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası dönüşümünün ve uyguladığı genişleme politikasının Türkiye'nin NATO içerisindeki konumunu nasıl etkilediğini ortaya koymaktır. Çalışmanın temel sorunsalı, NATO'nun Soğuk Savaş Sonrası genişlemesinde Türkiye'nin kazanımlarının neler olduğudur. Bu çerçevede çalışmanın temel iddiası, NATO'daki karar alma usulünün Türkiye'nin aday ülkeler ile olan ilişkilerine Türkiye açısından olumlu olarak yansıdığıdır.

Anahtar Kelimeler: NATO, Genişleme Politikası, Barış İçin Ortaklık, Türk Dış Politikası

1 Doçent Doktor, İzmir Demokrasi Üniversitesi, arif.bagbaslioglu@idu.edu.tr

Türk-Amerikan İlişkilerinde Yerleşik Kriz Dönemi (2013-2023): Sebepler, Sonuçlar, Öngörüler

Ali Şevket OVALI[1]

ÖZET

Türk-Amerikan ilişkilerinin Cumhuriyet dönemine denk gelen yüz yıllık geçmişi, işbirliği ve anlaşmazlık dinamiklerinin birlikte var olduğu bir süreklilik içermektedir. İlişkilerdeki sürekliliğin arkasında uluslararası sistemin, devlet içi dinamiklerin ve karar alıcıların rollerinden oluşan değişkenler bulunmaktadır. Bu değişkenler kimi zaman müştereken kimi zaman münferiden ilişkilerin seyrini doğrudan etkilemişler ve anlaşmazlıkların çözülmesi, dondurulması veya ötelenmesinde belirleyici olmuşlardır. Bir başka deyişle kimi zaman sistemik baskılar, kimi zaman yasama organları ve hükümetlerin yapısı, kimi zaman da karar alıcıların tercihleri ilişkilerdeki iniş ve çıkışlara damga vurmuştur. Çift kutuplu sistemin gölgesindeki Soğuk Savaş yıllarında Johnson Mektubu ve 1975-1978 silah ambargosu gibi ciddi krizlerle test edilen Türk-Amerikan ilişkileri, 1990 sonrasında ise Kıbrıs ve Ortadoğu konusundaki fikir ayrılıklarına rağmen işbirliğinin ön plana çıktığı bir tablo çizmekteydi. Öyle ki ABD'nin Irak'ı işgali sırasında patlak veren 1 Mart 2003 Tezkere ve akabinde yaşanan Çuval krizleri bile iki ülke arasındaki işbirliğine kalıcı bir hasar verememiştir. Obama'nın 2009'da göreve başladıktan sonraki ilk denizaşırı gezi programında Türkiye'ye yer vermesi ve 2011 Arap baharı sırasında Türkiye'yi model ülke olarak işaret etmesi Türk-Amerikan ilişkilerinde iyimser beklentilerin zirveye çıktığı bir dönemin yaşandığını göstermekteydi. İlişkilerin son on yıl içindeki seyrine bakıldığında ise, daha önceki dönemlerde rastlanmayan bir yerleşik kriz durumunun varlığından bahsetmek mümkündür. 2013-2023 arasında Türk-Amerikan ilişkilerindeki anlaşmazlıkları sayıca arttığı ve sorunların iç içe geçerek karmaşıklaştığı görülmektedir. Tarafların bu sorunları çözmek, dondurmak veya ötelemek konusunda önceki dönemlere kıyasla daha isteksiz ve tavizsiz tutum takınmaları Türk-Amerikan ilişkilerindeki 2013-2023 döneminde adeta krizi olağan, normalleşmeyi istisna haline getirmiştir. Bu çalışma, Türk-Amerikan ilişkilerinin son on yılındaki yerleşik kriz olgusunun sebeplerini, sonuçlarını ve bu durumun ilişkilere yakın vadedeki olası etkilerini tartışmayı amaçlamaktadır. Çalışmada bu tartışma yapılırken, uluslararası ilişkilerin üç temel analiz düzeyi analitik bir çerçeve olarak kabul edilecek ve uluslararası sistem-iç dinamikler-karar alıcılar gibi değişkenlerin yerleşik kriz dönemindeki rolü araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk-Amerikan İlişkileri, Kriz, Dış Politika Analizi, Karar Alıcılar, Uluslararası Sistem

1 Profesör Doktor, Dokuz Eylül Üniversitesi, sevket.ovali@deu.edu.tr

Lozan'dan "Stratejik Mekanizma"ya: Türk-Amerikan İlişkilerinde Devamlılık Üzerine Bir Değerlendirme

Nur ÇETİNOĞLU HARUNOĞLU[1]

ÖZET

Lozan'da Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması sonrasında, Amerikalı ve Türk heyetler arasında 6 Ağustos 1923'te ayrıca imzalanan ve ABD'nin Türkiye'yi tanımasına, bu genç ülke ile diplomatik ilişkiler kurmasına müsaade eden antlaşma, ABD Senatosu'nda dört sene sürecek bir tartışmalar silsilene neden oldu. Dört sene sonunda, Senatonun söz konusu antlaşmayı onaylamayı reddetmesi sonucunda, ikili diplomatik ilişkiler Türk ve Amerikan hükümetlerinin bulduğu diplomatik bir ara yol ile -modus vivendi- başlayabildi. Erken Cumhuriyet döneminde Türk-Amerikan ilişkilerinin ajandası büyük oranda ticaret ile temel hak ve özgürlükler konularına odaklanırken; ilişkilerdeki stratejik boyut, ancak Soğuk Savaş'ın başlamasıyla ortaya çıktı. İki kutuplu dünyanın netleşmesi ve Türkiye'nin de NATO üyeliği ile beraber, "stratejik ittifak" olarak tanımlanan ikili ilişkilere yönelik olarak, Soğuk Savaş sonrası dönemde farklı kavramsallaştırmalar geliştirildi: Kuvvetlendirilmiş ortaklık (1992), Stratejik ortaklık (1999), Stratejik ilişki (2005), Model ortaklık (2009), ikili ilişkileri farklı kavramlarla tanımlama girişimlerinin en akılda kalanlarıdır. En son ise Biden yönetimi, Türk-Amerikan ilişkilerini tanımlamak amacıyla "Stratejik mekanizma" kavramsallaştırmasını tercih etti. Bu mekanizma ile beraber ikili ilişkilerde uzun süredir var olan tıkanıklıkların giderilmesi ve farklı alanlarda iş birliğinin kolaylaştırılmasının hedeflendiği belirtildi. Türkiye Cumhuriyeti'nin ABD ile ilişkilerinin ilk yüz senesi her ne kadar sayısız iniş, çıkış, kriz ve çıkmaza şahitlik etse de aynı zamanda beraberinde devamlılık da barındırmaktadır. Bu çalışma, Lozan'dan "stratejik mekanizma"ya, Türkiye-ABD ilişkilerindeki devamlılık unsurlarının altını çizmeyi hedeflemektedir. Tarihsel bir arka plandan sonra, Joe Biden'ın başkanlık koltuğuna oturmasıyla beraber meydana gelen son gelişmeler ışığında ikili ilişkileri incelemeyi hedefleyen bu çalışma, geçmiş ile günümüz arasındaki bağları vurgulayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk-Amerikan İlişkileri, Lozan, Stratejik Mekanizma, Biden Dönemi, Devamlılık

1 Doktor, Marmara Üniversitesi, ancetinoglu@yahoo.com

ÜÇÜNCÜ OTURUM PANEL – A

FEMİNİST DIŞ POLİTİKA, ELEŞTİREL GÜVENLİK VE KADIN PANELİ

Uluslararası İlişkiler: Feminist Dış Politika ve Süregelen Barış Arayışı

Zuhal YEŞİLYURT GÜNDÜZ[1]

ÖZET

Uluslararası İlişkiler disiplini barış arayışı ile başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın dehşetinden derinden etkilenen idealistler, uluslararası ilişkileri organize etmenin daha iyi bir yolu olması gerektiğine inanmış ve uluslararası sistemdeki savaşı kontrol edebilecek ve hatta ortadan kaldırabilecek bir dizi kurum ve prosedür geliştirmeyi amaçlamıştırlar. Onlar için bilgi ve anlayış eksikliği, uluslararası çatışmanın birincil kaynağıydı. İdealistlerin en kalıcı katkıları, uluslararası siyaseti incelemek için inşa edilmiş akademik bir disiplin fikri ve 1919'da Aberystwyth, Galler'de bulunan bir akademik uluslararası politika bölümünün kurulması olmuştur. Bu yeni disiplinin amacı, barışın ilerletilmesinde kullanılabilecek bir bilgi birikiminin üretilmesiydi. Süreci ne yazık ki barış yerine faşizm, Nazizm, İkinci Dünya Savaşı, Soğuk Savaş, vekalet savaşları, iç savaşlar, din savaşları, etnik savaşlar izlemiştir. Ayrıca yoksulluk, ayrımcılık ve adaletsizlikler izledi. Uluslararası İlişkiler disiplininin temelinde yatan barış arayışına, barış talebine karşın, Uluslararası İlişkiler artan bir şekilde realizm ve savaş politikaları ile ilişkilendirilmiştir. Disiplinin en temel eksikliği kadınlardı. Bu gerçek Prof. Dr. Ann Tickner'ın 1992'de hala geçerli olan soruları sormasına neden olmuştur "Kadınlar nerede?" ve "Neden benim alanımda bu kadar az kadın var?" Bu sunum, Uluslararası İlişkiler disiplininde ve karar alma pozisyonlarında kadınların eksikliğinin, dünyada barış, huzur, ahenk ve uyum yerine savaş ve çatışmalara yol açtığını savunmaktadır. Bu sunum, feminist teorinin Uluslararası İlişkiler disiplinine getirdiği büyük etkiyi ve meydan okumayı ortaya koymayı amaçlamaktadır. Dış politika nedir sorusuna yanıt vermeyi ve ardından feminist dış politikanın getirebileceği farkı ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Çeşitli şiddet biçimlerinin üstesinden gelmek için insani güvenliğin önemini vurgulamayı hedeflemektedir. Ardından Johan Galtung'dan yola çıkarak yapısal şiddeti, barış çalışmalarını ve barış arayışının sonsuz önemini anlatmayı amaçlamaktadır. Türk Dış Politikası "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" ilkesiyle ilerlemekle ve genel olarak barış odaklı olmakla birlikte Türk dış politikası feminist bir dış politikaya dayanmamaktadır. Feminist dış politika neleri içerir, neleri hedefler, haklar, temsiliyet ve kaynaklar konusundaki talepleri nelerdir konuları açıklandıktan sonra sunum Türk dış politikasının feminist olabilmesinin gereksinimleri anlatacaktır. Sunum, küresel, bölgesel, ulusal, yerel ve bireysel boyutta barışa ancak feminizmin yaşamın her alanında tam olarak gerçekleştirilmesi ve feminist dış politikanın tam olarak uygulanmasıyla ulaşılabileceğini savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası İlişkiler, Feminist Dış Politika, Barış Çalışmaları

1 Profesör Doktor, TED Üniversitesi, zuhal.gunduz@tedu.edu.tr

Siyasi Rejim ve Toplumsal Cinsiyet Eşit(siz)liği: İstanbul Sözleşmesi Bağlamında Türkiye'de Toplumsal Çatışma İncelemesi

Selver B. ŞAHİN[1]

ÖZET

Siyasi rejim biçimleri ve toplumsal cinsiyet eşitliği arasındaki bağlantı gittikçe artan ilgi ile incelenmektedir. Bu hususta üretilen çalışmalar daha çok resmi devlet kurumlarına odaklanan "demokratik gerileme" kavramı üzerinden yapılmıştır. Rejim otoriterleştikçe toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin arttığını ve derinleştiğini vurgulayan söz konusu çalışmalarda, ortaya çıkan siyasi ve kurumsal sonuçların üretilmesinde rolü olan ekonomik ve sosyal güç yapıları ve ilişkilerinin detaylı, bağlamsal incelemelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum, Türkiye bağlamında İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılması ile sonuçlanan sürece ilişkin yapılan değerlendirmelerde, siyasi liderler ve seçim politikaları ve sistemleri gibi bireysel ve kurumsal faktörlere odaklanan çalışmalarda göze çarpmaktadır. Peki, İstanbul Sözleşmesinden çıkılması kararı hangi toplumsal grupların çıkarlarına, nasıl hizmet etmiştir? "Toplumsal çatışma" yaklaşımının benimsendiği ve siyasi rejimin bir "piramit" olarak kavramsallaştırıldığı bu çalışmada, İstanbul Sözleşmesinden çıkılması kararına giden iç siyasi sürecin bağlamsal boyutları toplumsal ekonomik ilişkiler temelinde incelenecektir. Bu inceleme, İstanbul Sözleşmesinden çıkılması tartışmasının nasıl ortaya çıktığı, zamanla nasıl geliştiği ve sonuçlandığı, birbiri ile kesişen sınıf ve cinsiyet ilişkilerini barındıran mevcut toplumsal düzende gelişen çatışmalar, gerilimler özelinde yapılacaktır. İstanbul Sözleşmesinden çıkılması kararının söz konusu gerilimlerin siyasi arenada nasıl idare edildiğinin, karşılık gördüğünün, dolayısıyla politik süreç ve sonuçları şekillendiren "toplumsal güç dengesi"nin anlaşılması açısından önemli bir gösterge olduğu irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Siyasi Rejim, Toplumsal Cinsiyet İlişkileri, Toplumsal Güç İlişkileri, Kurumsal Kapasite

1 Doktor, Bilkent Üniversitesi, selver.sahin@bilkent.edu.tr

Türk Dış Politikasına Eleştirel Bir Analiz: 2015 Sonrası Suriye'de Sınır Ötesi Askeri Müdahaleler ve Yeni İnsancıl Politikalar

Gizem BİLGİN AYTAÇ[1], Burak HACIOĞLU[**]

ÖZET

2002 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara gelmesiyle siyasal alanda değişen statükonun yansıması, Türk dış politikasında da görülmüştür. 2007 sonrası Müslüman çoğunluklu seküler rol model olma iddiası, neo-klasik güç dengesi temelli bir kimlik inşasını da gündeme getirmiştir. Bu bağlamda, dönemin (2007-2017) akademi kökenli dışişleri bakanı Ahmet Davutoğlu'nun "stratejik derinlik", "komşularla sıfır sorun" ve "Yeni Osmanlıcılık" politikalarıyla idealleştirdiği, bölgesel güç olma hedefi, Arap coğrafyasında Türkiye'nin popülerleşmesini sağlamış, Soğuk Savaş sonrası zorlu ilişkiler kurduğu Suriye ile yeniden iş birliği ortamı tam da bu dönemde kurulmuştur. Davutoğlu hükümeti ve karizmatik otorite modeli Erdoğan liderliğinde kurulan bölgesel ilişkiler, bölge halklarının nezdinde bu liderlerin popülerleşmesini sağlamıştır. Bu süreçte gelişerek ilerleyen ilişkiler, 2011 yılında Suriye İç Savaşı'nın patlak vermesiyle bozulmuştur. Zira bu süreçte, Türkiye'nin Arap Baharına destekleyici tavrı ilk pozitif bir ivme kazandırmış, ancak popülist iktidarlara yönelen eleştirinin Türkiye iç siyasetinde yarattığı endişe, dış politikada karar birimlerinde devlet düzeyinde gerçekleşen savunmacı reflekse neden olmuştur. Gerek Türkiye'de yaşanan siyasal dönüşüm gerekse bölgede hızla artan çatışma süreci, dış politika alanını revizyonistleştirir. 2016 yılında Türkiye'de yaşanan darbe girişimi, devletin beka merkezli güvenlik kaygılarını derinleştirir. Bu gelişmelerin sonucunda, Suriye'deki terör örgütlerine yönelik sınır ötesi askeri operasyonlar artarak devam etmiştir. Son yılların en önemli kırılma noktası ise büyük oranda Cumhurbaşkanlığı tarafından temsil edilen dış politikanın, Suriye ile olan ikili ilişkilerde sert gücün, insani krizlerin gerekçe gösterilerek uygulanmasıdır. Sınır ötesi operasyonlar, pazarlık masasında Türkiye'yi küresel güçlerin aradığı konuma taşımış; Avrupa Birliği, iş birliğini tek yönlü sürdürdüğü göç politikasında, Türkiye'nin "üçüncü güvenli ülke statüsünü" yeni insancıl politikalar aracılığıyla desteklemiştir. Bugün bölgesel ve küresel koşulların da etkisiyle şekillenen Türk dış politikası, devlet seviyesindeki sert güç politikalarının ahlaki ikilemlerini yansıtmaktadır. Askeri kayıplar, Türkiye – Yunanistan kara ve deniz sınırlarında yaşanan göçmen krizi ve 2023 Türkiye-Suriye Depremi yeni insancıl politikaların bölgesel düzlemde iki ülke ilişkilerini etkileyecektir. Bu çalışma, devlet düzeyinde dış politika analizi yoluyla yeni insancıl politikalarla gerekçelendirilen askeri müdahalelerin teorik savunmasını eleştirel bir gözle değerlendirecektir. Bu amaçla, Türk dış politikasındaki karar alma pratikleri TBMM'deki Dışişleri Bakanlığı bütçe görüşmelerinden faydalanılarak analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Dış Politika Analizi, Uluslararası Güvenlik, Türkiye – Suriye İlişkileri, Yeni İnsancıl Politikalar

1 Doktor, İstanbul Üniversitesi, gizembil@istanbul.edu.tr
** Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi, burakhacioglu@istanbul.edu.tr

Toplumsal Cinsiyet Odaklı Afet Yönetimi: Sendai Çerçevesi ve Türkiye'de Afet Yönetimi

Burcu SARI KARADEMİR[1]

ÖZET

Afet, toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, insan hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay olarak tanımlanabilir. Tanımın da altını çizdiği üzere, afet, olayın kendisi değil, doğurduğu sonuçtur ve olayın afete dönüşmesinin altında eşitsizlikleri ortadan kaldıramayan ve zarar görürlükleri yönetemeyen ekonomi politik kararlar yatmaktadır. Afetlerden sonra kesintiye uğrayan hayatın normale dönme süresi ülkenin kalkınma seviyesine ve kurumlarının verimliliğine bağlı olduğu kadar kesişimsel eşitsizlikleri hak bazlı görebilme ve çözebilme gücü ve kapasitesiyle de doğrudan ilintilidir. Doğa olaylarının, kurumsal verimlilikleri düşük ve kesişimsel toplumsal eşitsizliklerinin derin olduğu kalkınmakta olan ülkelerde afete dönüşme riski daha yüksektir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini cinsiyetlendirilmiş kalkınma problemi olarak gören feminist literatür afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaşması gerektiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, afetleri de cinsiyetlendirilmiş kalkınma sorunu olarak tanımlamaktadır. Çalışma, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik, politik, sosyal ve kültürel kesişiminden bakıldığında afetin de ekonomik, politik, sosyal ve kültürel gerikalmışlığın ve geribırakılmışlığın içinde 'her gün' yeniden üretildiğini öne sürmekte ve toplumsal cinsiyet odaklı afet yönetiminin bütüncül bir yaklaşımla hem uluslararası afet risk yönetişiminde anaakımlaşması hem de Türkiye'de afet yönetişim modelinin bu yönde geliştirilmesi gerektiğini ortaya ileri sürmektedir. Çalışma, öncelikle her günkü hayatlarında kadınların ekonomik, politik, sosyal ve kültürel geri bırakılmalarını yeniden üreten ve zarar görürlüklerini artıran bakım emeğine odaklanacaktır. Ardından, afetlerde kadınların tecrübelerine değindikten sonra uluslararası afet risk yönetimi belgelerinden bahsedecek ve Türkiye'nin de referans aldığı Sendai Çerçevesi ve AFAD 2019-2023 Stratejik Planı toplumsal cinsiyet perspektifiyle değerlendirilecektir. Hem uluslararası hem de ulusal afet yönetişim çerçevelerinin toplumsal cinsiyet körlüğü ilişkilendirildikten sonra anakımlaştırılması gereken afet yönetişim çerçevesinin CEDAW'ın 37. Genel Tavsiye Kararını olduğu söylenecektir. Son olarak, bu bağlamda afet yönetişimi normların oluşturulmasında ve anaakımlaştırılmasında kadınların ve kadın hareketinin sahadaki tecrübelerinin ulusal ve uluslararası çerçevelere yansıtılmasının önemi vurgulanacak ve toplumsal cinsiyet eşitliği gözeten uluslararası, ulusal ve yerel pratiklerin karşılıklı oluşturucu etkisi ile daha kapsayıcı, etkili ve yetkin afet risk yönetimi yapılabileceği belirtilecektir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Bakım Emeği, Afet Risk Yönetimi, Sendai Çerçevesi, Türkiye

1 Doktor, Bilkent Üniversitesi, sburcu@bilkent.edu.tr

ÜÇÜNCÜ OTURUM PANEL – B

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA AB İLE İLİŞKİLER VE GÖÇ OLGUSU PANELİ

100. Yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa Politikasına İlişkin Genel Bir Değerlendirme

Ersin EMBEL[1]

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye'nin hem belli ülkelerden müteşekkil bir bölge hem de bir medeniyeti de temsil eden Avrupa ile ilişkilerinin 1923'ten günümüze seyri genel olarak değerlendirilecektir. Söz konusu değerlendirme, belli bir dönemlendirmeye dayandırılarak 100 yıllık süreçte hem Avrupa'nın hem de Türkiye'nin geçirdiği dönüşümler çerçevesinde yapılacaktır. Bu dönemler, Kuruluş (1923-45), Soğuk Savaş (1945-1980), 12 Eylül (1980-1990), Dönüşüm (1990-1999), Avrupacılığın Yükselişi (1999-2013) ve Avrupacılığın Gerilemesi (2013-2023) olarak öngörülmüştür. Çalışmanın başlıca iddiası, kuruluşundan itibaren Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa'yı kültür ve medeniyet bakımından en önemli referans kabul etmekle birlikte, Avrupa'ya ilişkin olarak ulusal egemenlik ilkesi temelinde, ihtiyatlı politikalar izlediği, bu anlamda Avrupalı devlet sayılmayı nihai bir amaç değil kendi çıkarlarını maksimize edecek bir araç olarak gördüğüdür. Öte yandan, söz konusu araçsal bakış Soğuk Savaş sonrası dönemde de sürmekle birlikte, Avrupa'nın kültür ve medeniyet bakımından en önemli referans olarak kabul görme durumu yaklaşık olarak 2010'larla birlikte, Türkiye-AB ilişkilerinde ortaya çıkan gerilemenin de etkisiyle sarsılmıştır. Bu bakımdan son dönem, 100 yıllık ilişkiler içinde istisnai bir dönem olarak kabul edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Kimlik, Avrupa Bütünleşmesi, Batı Bloku, İnsan Hakları

1 Doktor, Altınbaş Üniversitesi, ersin.embel@altinbas.edu.tr

AB-Türkiye İlişkilerinde Yeni Perspektifler: PESCO ve Savunma Sanayinde İşbirliği

Sinem ÜNALDILAR[1]

ÖZET

Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) ilişkileri uzun yıllardır süren üyelik sürecine ve köklü bağlara rağmen pek çok krizin yaşandığı, çözülmesi gereken çokça sorunla sınanan ve Türk dış politikasının gündemini fazlasıyla işgal eden bir ilişki biçimine işaret etmektedir. Uzun süredir donma noktasına gelen ilişkilerin canlandırılabilmesi adına pozitif gündem başlıkları düşünülmüş, Gümrük Birliği'nin revize edilmesi, vize serbestisinin sağlanması ve enerji işbirliği gibi alanlarda ilerleme sağlayarak tıkanmanın önüne geçilmesi için çabalanmıştır. Bununla birlikte Doğu Akdeniz'de yaşanan sorunlar, Fransa ve Yunanistan ile devam eden politik krizler, Türkiye'nin AB üyeleri tarafından eleştirilen Suriye operasyonları pozitif gündem konularında da ilerlenmesine engel olmuştur. AB ile ilişkilerde bir ivmenin sağlanabilmesi adına yeni işbirliği alanları bulmak ve iki taraf açısından da kazanım sağlayacak alan açmak önem taşımaktadır. Bu bağlamda savunma sanayi konusunda yapılacak işbirliği ve ortaklıklar önem taşımaktadır. AB, uzun süredir ortak güvenlik ve savunma politikasını daha güçlü bir zemine oturtma çabasındadır. Trump döneminde ABD ile yaşanan sorunlardan ve güvenliğin sağlanması konusunda yaşanan anlaşmazlıklardan sonra AB, 2017 yılında PESCO'yu (Permanent Structured Cooperation-Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği) yeniden canlandırmış ve pek çok ortak savunma projesini hayata geçirmiştir. Türkiye, Avrupa savunma sanayisinin önemli ithalatçılarındandır. Özellikle İspanya ve İtalya gibi ülkelerin pazardaki önemli müşterilerindendir. Bununla birlikte Türkiye'nin AB üyeleriyle birlikte gerçekleştirdiği Cougar MK1 ve Airbus 400 M gibi ortak projelerin öneminin altını çizmek gerekir. Türkiye, AB'nin ortak güvenlik ve savunma politikasının en önemli unsuru olan PESCO projelerine dahil olmak istemektedir. Ankara'nın son zamanlarda savunma sanayindeki yeni ve başarılı girişimleri düşünüldüğünde AB ile yapılacak ortaklıkların iki tarafa da katkı sağlayacağı açıktır. Projelere katılım üçüncü ülkelere açıktır ancak Konsey'in oybirliği ile karar vermesi gerekmektedir. Bu çerçevede üye ülkelerle yaşanan politik sorunlar bu açıdan da sınırlayıcı olmaktadır. Bu çerçevede çalışma, Türkiye ve AB'nin savunma alanında gerçekleştirecekleri ortaklıkların iki taraf açısından sağlayacağı olası faydaları değerlendirecek, savunma işbirliğinin AB ile ilişkilerde bir ivme yaratılması adına ne derece katkı sağlayacağını inceleyecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, AB, PESCO, Güvenlik, Pozitif Gündem

1 Doçent Doktor, Ege Üniversitesi, sinemunaldilar2@gmail.com

Göç Krizi Üzerinden Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri

Ayşegül ÜN[1]

ÖZET

Bu çalışmanın temel konusu, Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye İlişkilerinin son zamanlarda artan göç krizinden nasıl etkilendiğini ve bu etki alanının Türk Dış Politikasına nasıl yön verdiğini anlamayı hedeflemektedir. Türk Dış Politikası bu alanda, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren batılılaşma vizyonu ve son dilimde komşu ülkelerle iyi ilişkilerin daimiliği üzerinden şekillenmiştir. Türkiye'nin AB'ye, Ankara Anlaşmasıyla kurulan Gümrük Birliğinin son aşaması olan tam üyelik hedefi ve vize muafiyeti gibi konular, göç krizi üzerinden tekrar gündeme gelmiş fakat nihai bir sonuca ulaşamamıştır. Göç politikaları, uluslararası hukukun şekillendirdiği üzere Türkiye-AB İlişkileri arasında 2014'te yürürlüğe güren Geri Kabul Anlaşmasıyla (Readmission Agreement) çerçevelenmiştir. AB Geri Kabul Anlaşmaları, AB göç politikalarının önemli bir aracı olup, yasadışı göçle mücadelenin en önde gelen savunma mekanizmalarından biridir. Fakat AB'nin 17 diğer ülkeyle imzalanan her Geri Kabul Anlaşması, bu ülkelere vize muafiyeti hakkı tanımış, Türkiye ile de aynı vaatle imzalanmıştır. Altını çizmek gerekir ki, Suriye iç savaşı sonrası göç akımlarındaki önlenemez artış Türkiye'yi en çok uluslararası göç alan ülkelerden birisi konumuna sokmuştur. Öyle ki, sadece Türk Dış Politikası bu konudan etkilenmemiş, durum tehdit olarak algılanarak iç ve güvenlik politikalarına etki etmiştir. Devamında, düşman-arkadaş komşu ülke Yunanistan ile ilişkileri etkilemiş, Ege Krizine bir göç ve İnsan Hakları Hukuku problemi de eklemiştir. Kaçınılmazdır ki bu durum karşısında Türkiye, İnsan Hakları Hukuku ve Uluslararası Göç Hukukuna uygun kriterlerde iç ve dış politikasının hedeflerini belirlemiştir. Göç krizi, birçok problemi ve tehditi birlikte taşıdığı gibi ayrıca insani bir kriz olarak ele alınmalıdır. Bu konuda vizyonu ve misyonu, ve de savunduğu değerleri pratiğe döken, Geri Kabul Anlaşmasında da eleştirildiği üzere tek taraflı olarak Türkiye'dir. Bu ikili ilişkideki asimetriklik, göç krizi ile daha da göze çarpar hale gelmiştir. Bu çalışmanın ana argümanları, Türkiye ve AB İlişkilerinin göç kriziyle daha da ön plana çıkan bu asimetrikliğini, Türk Dış politikasının göç boyutunda ve bu boyutu şekillendiren Geri Kabul Anlaşmasının göç politikasında iki taraflı nasıl bir yer edindiğini, neler sonuçlandırdığını ve vaat ettiğini karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi hedeflemektedir. Çalışmanın metodolojik perspektifi, bu ikili ilişkinin özellikle Türk Dış Politikasında batılılaşma ekseninden kaydığı ve göç dalgasının arttığı zaman dilimini kapsayarak, göç krizi üzerinden nasıl etkilendiğini gözden geçirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri, Göç Krizi, Uluslararası İlişkiler, Türk Dış Politikası, Avrupa Birliği Göç Politikaları

1 Doktora Adayı, Altınbaş Üniversitesi, aysegulun@hotmail.fr

Göç Olgusu Özelinde Soğuk Savaş Dönemi Türkiye-Bulgaristan İlişkileri

Hakan KÜÇÜK[1]

ÖZET

Esasında göç, insanlık tarihi kadar eski olan ve uluslararası ilişkiler literatürü açısından da önemli bir kavramdır. Geçmişten günümüze değin bakıldığında bazı büyük göç dalgalarının hem insanlık tarihi hem de literatür açısından kırılma noktası oluşturduğu görülmektedir. Göçün etki ettiği alanlardan biri de şüphesiz ki devletler arasındaki ilişkilerdir. Zira göç dalgaları, yoğun bir şekilde insani akış demektir. Bu da göç alan ve göç veren ülkeler için başta demografi ve ekonomi olmak üzere pek çok alanda değişim anlamına gelmektedir. Elbette bu değişimler de ikili ilişkileri olumlu ya da olumsuz biçimde etkileme kapasitesine sahiptir. Türkiye ve Bulgaristan yüzyıllardır birbirleriyle ilişki içinde olan iki komşu ülkedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında sıcak ilişki kurmaya başlayan bu iki ülke, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan Soğuk Savaş dönemi boyunca karşıt kamplarda bulunmuşlardır ve bu sebeple ikili ilişkiler kısıtlı biçimde devam etmiştir. Fakat bu kısıtlılık kapsamında ilişkiler, Bulgaristan'dan Türkiye'ye doğru gerçekleşen göç dalgaları bağlamında cereyan etmiştir. Bünyesinde büyük bir Türk azınlık barındıran Bulgaristan, homojen bir ülke yaratabilmek adına diğer azınlık grupları ile beraber Türkleri de baskılamaya yönelik politikalar izlemiştir. Bu politikalar da üç büyük göç dalgasını beraberinde getirmiştir. Bu dalgalar, 1950-1951 Zorunlu Göçü, 1968 Yakın Akraba Göçü Anlaşması özelinde göçler ve 1989 Zorunlu Göçü'dür. Soğuk Savaş dönemi boyunca ikili ilişkilerin de bu çerçevede ele alınması daha uygundur. Bu kapsamda çalışmanın amacı, Soğuk Savaş sürecinde iki ülke arasındaki ilişkileri göç olgusu çerçevesinde incelemektir. Belirtilen amaca ulaşmak için öncelikle göç olgusu hakkında genel bilgi verilecek; devamında, Türkiye ile Bulgaristan arasındaki ilişkilerin geçmişinden bahsedilecektir. Sonrasında ise yukarıda bahsi geçen üç büyük göç dalgası hakkında bilgi verilecek ve bu dalgalarla bağlantılı olarak ilişkilerin nasıl bir seyir izlediği analiz edilerek çalışma sonlandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Azınlık, Bulgaristan, Göç, Soğuk Savaş, Türkiye

1 Öğrenci, Karadeniz Teknik Üniversitesi, hakank488@gmail.com

BİRİNCİ OTURUM PANEL – A

DİPLOMASİDE, AKADEMİDE VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMADA KADINLAR NEREDE? ATAERKİL ZAMANIN RUHUNDA TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİ SORGULAMAK PANELİ

Türkiye'de Uİ Bölümlerinde Erkek Akademisyenlerin Toplumsal Cinsiyet Algıları: Akademide Ataerkilliği Yeniden Düşünmek

Birgül DEMİRTAŞ[1]

ÖZET

Türk dış politikasıyla ilgili yapılan çalışmalar, ağırlıklı olarak üniversitelerde görev yapan akademisyenler tarafından gerçekleştirilmektedir. Genelde üniversitedeki çalışma ortamı, özelde de ilgili bölümlerdeki kadın-erkek akademisyenler arasındaki etkileşim, görev dağılımı, yapısal faktörler gibi unsurlar, gerçekleştirilen akademik çalışmaların doğasını ve niteliklerini bazen doğrudan doğruya, bazen de dolaylı olarak etkilemektedir. Bu çalışma, toplumsal cinsiyet konusuna odaklanarak, Türk akademiyasındaki erkeklik çalışmalarına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Türkiye'de akademinin cinsiyetçi doğasına ilişkin akademik çalışmaların sayısı giderek artmaktadır. Ancak bu konudaki çalışmaların çoğu kadın akademisyenlerin tutumlarına odaklanmaktadır. Literatürde erkek araştırmacıların algılarına ilişkin bir boşluk bulunmaktadır. Bu makale, 26 şehirdeki 48 farklı üniversitede Uluslararası İlişkiler alanında çalışan 80 erkek akademisyenle yapılan araştırmaya dayanarak literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın temel araştırma soruları aşağıdaki gibidir: Erkek akademisyenler, Türk toplumunda erkek olmayı ve erkek bilim insanı olmayı nasıl yorumlamaktadır? Erkek akademisyenlerin iş yerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik algıları nedir? Akademik terfi ve yönetici pozisyonlarını nasıl yorumlamaktadırlar? Çalışmanın temel katkısı, Türkiye örneğinde farklı eşitsizliklerin birbirini beslediği ve muhafazakâr siyasi iklimin etkisinin görüldüğüdür. Makale, çoğunluğu Müslüman olan bir toplumda akademinin cinsiyetlendirilmiş düzenini inceleyerek erkeklikler literatürüne katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu çalışma üç temel yenilik sunmaktadır: Birincisi, kendi bölümlerinde herhangi bir toplumsal cinsiyet eşitsizliği görmeyen, ancak başka yerlerdeki eşitsizlikleri fark eden erkek akademisyenlerin algılarını ortaya koymaktadır. Bu, erkeklik literatüründe yeni bir bulgudur. İkinci olarak, toplumsal cinsiyet eşitliğinin içselleştirilmediği, ancak toplumsal cinsiyet faaliyetlerinin tanıtım amaçlı kullanıldığı durumları analiz etmektedir. Üçüncü olarak, muhafazakâr bir toplumda erkeklerin yaşadıkları çoklu mağduriyetleri ve bunun işyerlerindeki yaşamlarını nasıl etkilediğini de yapıbozuma uğratmaktadır. Dördüncü olarak, araştırmaya katılan erkek akademisyenlerin çoğunluğunun akademik terfiyi olduğu gibi kabul ettiklerini ve terfi kriterlerinin nasıl ve kim tarafından belirlendiğini sorgulamadıklarını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu araştırma, Türk akademisini bir vaka çalışması olarak inceleyerek erkeklik literatürüne özgün katkılarda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akademiya, Toplumsal Cinsiyet, Erkeklik Çalışmaları, Uluslararası İlişkiler, Ataerkillik

1 Profesör Doktor, Türk-Alman Üniversitesi, birgul.demirtas@gmail.com

Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 5'e Ne Kadar Yakın, Ne Kadar Uzak?

Zehra YILMAZ[1]

ÖZET

Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda hızla geriye gitmektedir. Kadınların bugüne kadar mücadeleleriyle elde ettikleri hak kazanımlarının bir kısmı değiştirilmek üzere tartışmaya açılmışken, bir kısmı da kaybedilmiştir. İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesi bu geriye gidişin en somut göstergesidir. Toplumsal Cinsiyet eşitliği meselesi, bu konudaki çalışmaların da artmasıyla birlikte, dış politikanın önemli meselelerinden biri haline gelmiştir. Evrensel standartlara göre takip edilen ülkelerle ilgili uygulama ve veriler göz önünde bulundurularak raporlar yayınlanmakta, ardından da ülke performanslarına göre listeler oluşturulmaktadır. Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki geri gidişi, uluslararası alanda da teyit edilmekte ve konu Türkiye için önemli bir dış politika meselesi haline gelmektedir. 2021 BM Sürdürülebilir Kalkınma raporuna göre Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliğinde 162 ülke arasında 70. sırada yer alabilmiştir. 2030 yılında gerçekleştirilmesi hedefiyle, 2015 yılında BM tarafından kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, BM'ye üye tüm devletler için temel 17 konuda evrensel standartlar geliştirmek üzere hazırlanmıştır. Bunlardan biri, Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Hedefleyen 5. maddedir. Bu çerçevede bildiri metni, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden biri olan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği konusunda Türkiye'nin belirlenen standartların ne kadar gerisinde ya da ilerisinde olduğuna odaklanacaktır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin temel çerçevesini ekonomik büyüme, çevre duyarlığının geliştirilmesi ve toplumsal kapsayıcılık konuları oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet, ekonomik, sosyal ve çevresel konularla kesişim alanlarında yer aldığı için Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri boyunca ele alınmış konulardan biridir. Cinsiyet eşitliğini sağlama ve tüm kadınları ve kız çocuklarını güçlendirme hedefinden, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 5 dışındaki 16 hedefin 10'unda da açıkça bahsedilmektedir. Hedef 5 altında, ülkelerin kadın hakları konusunda ulaşması gereken 9 amaç (targets) belirlenmiştir. Bu amaçlar kadına ve kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığı ve şiddeti önlemeye odaklanan, zorla evliliklere ve ev içi ücretsiz emeğe dikkat çeken, kadının siyasal katılımını eşitliği hedefleyen, kadın sünneti ve üreme sağlığı gibi konulardaki tehlikeleri ortadan kaldırmayı amaçlayan, ekonomik kaynaklara ve teknolojiye ulaşımda kadınların eşit haklar tanınması gerektiğini vurgulayan maddeler içermektedir. Her sürdürülebilir kalkınma hedefi, zaman içinde ölçülebilen ve izlenebilen belirli göstergeler de içerir. Küresel bir kontrol listesi gibi, bu hedefler ve göstergeler de son tarih olan 2030'a yaklaşırken ülkelerin ilerlemesinin denetlenmesine de olanak tanır. Bu çerçevede bildiride öncelikle Toplumsal Cinsiyet eşitliği maddesi altında belirlenen 9 temel amaca ve bu amaçların içerdiği göstergelere göre Türkiye'nin durumu/performansı analiz edilecek, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 5. Hedef çerçevesinde en iyi örnek olarak değerlendirilen ülkelerle Türkiye verileri karşılaştırmalı incelenecektir. Bu analizi yapabilmek üzere literatür taramasına başvurulacak, temelde BM verilerinin yanında, Türkiye'de konu üzerine çıkan rapor ve yayınlardan faydalanılacaktır. Nihayetinde, bildiride 2 sonuca ulaşılması tasarlanmaktadır. Birincisi uluslararası alanda toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından Türkiye'nin nerede yer aldığına ilişkin, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 5 çerçevesinde bir analiz yapmak; ikincisi ise toplumsal cinsiyet eşitliği meselesinin bir dış politika konusu olarak nasıl ele alınabileceğine ilişkin analitik bir bakış sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Türkiye, Karşılaştırmalı Veri Analizi, Dış Politika

1 Doçent Doktor, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, zehra80@gmail.com

Aktörlerini Unutan Dış Politika: Kadınlar Nerede?

Zeynep ALEMDAR[1]

ÖZET

Kadın hareketinin uluslararasılaşması 20. yüzyılın ilk yıllarına kadar uzansa da Uluslararası İlişkiler disiplininde kadınların nerede olduğu sorusu ancak 1980li yıllarda sorulur hale gelmiştir. Ekonomi, Sosyoloji ve hatta Politik Teori alanlarında etkili olan feminist düşüncenin Uluslararası İlişkiler alanına girmesi ise ancak Soğuk Savaşın bitimine ve genel olarak "üçüncü tartışma" olarak anılan döneme denk gelmiştir. Uluslararası İlişkilere feminist bakış açısının bir haritasını aktörler, tanımlar ve kavramlar, teori ve yöntem olarak dörde ayırarak çizebiliriz. Bu çalışmada önce kadınların aktörler olarak (dış politikadan etkilenenler ve dış politikayı etkileyenler) nerede olduğu ve dış politikanın tanımlarının ve kavramlarının feminist bir bakışla nasıl yeniden anlamlandırıldığı ve bunun dış politika yapımına etkilerini tartışacağız. Ardından, dış politika analizi yöntemlerinin feminist yöntemle buluşup buluşmadığını, nerelerde yakınlaşmalar olduğunu inceleyeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Dış Politika, Kadın, Feminist Dış Politika, Dışişleri Bakanlığı

1 Profesör Doktor, Istanbul Okan Üniversitesi, zeynep.alemdar@okan.edu.tr

Diplomasi ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı İş Bölümü: Türk Diplomasisinde Diplomat Eşlerinin Rolleri

Burcu ÖZDEMİR SARIGİL[1]

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. yılında, Türk dış politikası birikimi üzerine yapılan değerlendirmelerin odak noktası genelde temel konular, bölgeler, yaklaşımlar ve aktörlerdeki değişim ve süreklilik üzerine olmuştur. Bu süreçte, aktör olarak 'kadınlar nerede?' sorusu eşliğinde Türk dış politikasının dünü ve bugününde toplumsal cinsiyetin merkezi rolünü vurgulayan çalışmalar ise akademik tartışmaları zenginleştirmiştir. Gelişmekte olan bu literatür, örneğin, formal diplomasiye kadınların katılımlarını ve değişen rollerini, eşitlik üzerindeki etkileriyle göstermiştir (Süleymanoğlu-Kürüm ve Rumelili 2018, 2022). Bu literatürün bir başka dalı, Türk dış politikasını ve diplomasisini küresel Kadın, Barış ve Güvenlik gündemine entegre etme üzerine yoğunlaşmıştır (Alemdar 2019; Alemdar and Yinanç 2021; Bilgin-Aytaç 2021; Balamir-Coşkun 2021; Özdemir-Sarıgil 2021). Bu çalışma ise, diplomasinin başat bir aktörü olarak diplomat eşlerine odaklanmaktadır. Kamuya açık demeçler, metinler, anılar ve 'Dışişleri Mensupları Eşleri Dayanışma Derneği' faaliyetlerinin incelenmesine dayanan çalışma, Türkiye'deki diplomat eşlerinin statüsünü ve rollerini incelemektedir. Diplomasinin iç işleyişine, özellikle de Türk diplomasisinin rutin, gündelik, özel ve gayrı-resmi alanlarında toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümüne yönelik anlayışımızı geliştirerek literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Türk diplomat eşlerine ilişkin bulgular, daha önce diğer ülkelerde (örneğin İngiltere, ABD, Hindistan, İsveç) yapılan benzer araştırmalarla örtüşmektedir. Türk diplomat eşleri, diplomatik misyonların ev sahibesi, organizatörü, eşlerinin yılmaz destekleyicisi olmuşlar ve rol model olarak her yaptıklarıyla Türk kültürünün temsilciliğini üstlenmişlerdir. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri içinde hareket eden 'makbul' eşler, diplomasinin etkin işleyişinde de önemli bir rol üstlenmişlerdir. Katkıları, Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından her zaman teşvik ve takdir edilmiştir. Öte yandan, bakanlık diplomat eşlerine bu takdire şayan vazifeleri için bir ücret ödememiş, diplomat ailelerine tanınan evrensel dokunulmazlıklar dışında kendilerine resmi statü vermemiştir. Bu çalışmanın ortaya koyduğu gibi, diplomasinin günlük işleyişinde kariyer diplomatı olmanın yanında diplomat eşi olarak da kadınların önemli rolleri vardır. Ancak süre gelen eşitsizlikler, politika yapıcıları ve akademisyenleri yirmi birinci yüzyılda diplomasinin yürütülmesindeki cinsiyete dayalı yapıları yeniden düşünmeye ve dönüştürmeye teşvik eder niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyete Dayalı İş Bölümü, Kadın, Diplomasi, Diplomat Eşleri, Türkiye

1 Doktor, Bilkent Üniversitesi, burcu.ozdemir@bilkent.edu.tr

BİRİNCİ OTURUM PANEL – B

TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE ORTA ASYA PANELİ

Türk Dış Politikası'nda Taşıyıcı Aktör ve Savaşların Yeri

M. Turan ÇAĞLAR[1]

ÖZET

Savaşların ve silahlı çatışmaların artan maliyetleri, devletlerin dış politikadaki çıkarlarını korumaları için farklı araçların devreye sokulmasını gerekli kılmıştır. Ekonomik maliyetlerin ötesinde dünya genelindeki demokratikleşme dalgalarının da etkileriyle savaşların siyasi ve insani maliyetleri de artmıştır. Topluluklar, çatışmalarda hayatlarını kaybeden ve yaralanan askeri personel veya vatandaşları konusundaki hassasiyetlerini daha yüksek sesle dile getirebilirken siyasi iktidarlar ise olası başarısız askeri operasyonların yaratacağı iç siyasi maliyetler konusunda daha da hassaslaşmıştır. Bu yüzden devletler, dış politikada ulusal çıkarların korunması için askeri araçların kullanımının rasyonel olduğunu düşünse bile güç kullanımı konusunda daha temkinli olmaya başlamıştır. Diğer taraftan savaşın değişen doğasıyla da ilişkili olarak 1990 sonrası gelişen askeri teknoloji, silahlı devlet dışı aktörlerin artan etkisi, askeri ve güvenlik işlerinin özelleşmesi gibi süreçler, devletlerin dış politika ve güvenlik politikalarında kullanabilecekleri araç sayılarını arttırmıştır. 1990 sonrası dönemde devletler arası savaşların yerini iç savaşlar veya devlet ötesi savaşlar almaya başlamış, 11 Eylül sonrası bu dönüşüm daha da hızlanmıştır. Diğer taraftan 'Askeri İşlerdeki Devrim' (Revolution in Military Affairs), teknolojik olarak gelişmiş ülkelere savaş alanında önemli avantajlar sağlamıştır. Yaşanan bu teknolojik dönüşümden zaman içerisinde orta büyüklükteki güçler de faydalanmaya başlamış ve çok sayıda ülke, askeri teknolojilerini dış politika araçlarına entegre etmiştir. Aynı dönemde çevre ve yarı-çevrede ortaya çıkan iç savaşlar ve 11 Eylül sonrası daha görünür olan küresel terörizm, silahlı devlet dışı aktörleri, uluslararası siyasetin önemli aktörleri haline getirmiştir. Askeri ve güvenlik işlerinin özelleşmesiyle özel askeri ve güvenlik şirketleri, 1990'ların sonundan itibaren ulusal orduların temel görevlerini de üstlenmeye başlamış ve hatta çatışma bölgelerinde aktif rol oynamıştır. Tüm bu gelişmeler, savaşın artan maliyetlerini düşürmek için devletlere yeni dış politika ve güvenlik araçları sunmuştur. Bu çalışmada savaşın artan maliyetlerini düşürmek için kullanılan 'taşıyıcı savaşlar' (surrogate warfare) kavramı, Türk Dış Politikası üzerinden incelenecektir. Taşıyıcı savaşlar, kavram olarak 2000'lerin başında popülerleşmeye başlamış ve özellikle 2001 sonrası dönemde ABD tarafından farklı araçlarla Irak, Afganistan, Pakistan ve Yemen'de yaygın olarak kullanılmıştır. ABD, küresel terörle mücadele kapsamında askeri teknoloji ve özel askeri ve güvenlik şirketlerini yaygın olarak adı geçen ülkelerde kullanırken birçok silahlı devlet dışı aktörle iş birliği geliştirerek savaşın insani, ekonomik ve siyasi maliyetlerini düşürmeyi hedeflemiştir. Bu doğrultuda taşıyıcı savaşlar kavramı açıklandıktan sonra hangi araçların devletler tarafından kullanıldığı gösterilecektir. En son bölümde ise taşıyıcı savaşların Türk Dış Politikası'nda yeri analiz edilecektir. Türkiye, Suriye iç savaşı boyunca iç savaştan kaynaklanan tehditlerle de mücadele kapsamında Suriye'nin kuzeyine çok sayıda askeri operasyon düzenlerken bu operasyonlar sırasında başta Özgür Suriye Ordusu olmak silahlı devlet dışı aktörlerle iş birliği geliştirmiştir. Benzer bir şekilde terörle mücadelede ise askeri teknoloji kullanımına ağırlık vererek insansız hava araçlarını (İHA) devreye sokmuştur. Bir diğer ifadeyle, Türkiye, dış politikada çıkarlarını korumak ve tehditlerle mücadele etmek için silahlı devlet dışı aktörlerden ve askeri teknolojiden faydalanmayı hedeflemiştir. Bu hedefle birlikte savaşın olası maliyetlerini de taşıyıcı savaşlar üzerinden azaltmayı planlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Taşıyıcı Savaşlar, Güvenlik, Silahlı Devlet Dışı Aktörler, Askeri Teknoloji

1 Doktor, Altınbaş Üniversitesi, turan.caglar@altinbas.edu.tr

Türk Dış Politikasında Türk Devletleri Teşkilatı'nın Yeri ve Önemi

Mehmet Emin ERENDOR[1]

ÖZET

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), son dönemde Türkiye'nin bölgesel dış politikasında önemli bir rol oynayan bir yapı olarak ön plana çıkmaktadır. TDT, Türkiye ile Orta Asya ve Kafkasya ülkeleri arasında siyasi, ekonomik, kültürel ve askeri işbirliğini güçlendirmeyi amaçlayan bir örgüttür. Türk Dış Politikasında TDT'nin rolü, Türkiye'nin Orta Asya ve Kafkasya ile olan ilişkilerini geliştirerek bölgede etkin bir aktör olmasına yardımcı olmaktadır. Bu yapı, Türkiye'nin bölgedeki jeopolitik ve stratejik çıkarlarını korumasına ve bölgesel istikrarı sağlamasına da katkı sağlamaktadır. TDT'nin en önemli faaliyetleri arasında bölgesel ekonomik entegrasyonun teşvik edilmesi, enerji kaynakları ve ulaşım hatları gibi ortak projelerin geliştirilmesi, kültürel etkileşimin artırılması, terörizmle mücadele ve savunma işbirliği yer almaktadır. TDT'nin kuruluş amacı, Türk devletleri arasındaki işbirliğini artırmak ve Türk dünyasının birliğini güçlendirmektir. Türkiye'nin bu yapıdaki liderliği, Türk devletleri arasındaki işbirliğinin güçlenmesine ve bölgedeki Türk topluluklarının birbirleriyle daha yakın ilişkiler kurmasına yardımcı olmaktadır. Bu bildiride TDT'nin Türkiye'nin bölgesel jeopolitik ve stratejik çıkarlarını koruma ve bölgesel istikrarı sağlama amacıyla gerçekleştirdiği faaliyetler, bölgesel ekonomik entegrasyonu teşvik etme, enerji kaynakları ve ulaşım hatları gibi ortak projelerin geliştirilmesi, kültürel etkileşimi artırma, terörizmle mücadele ve savunma işbirliği gibi faaliyetleri detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Ayrıca, TDT'nin kuruluş amacı ve Türkiye'nin bu yapıdaki liderliğinin Türk devletleri arasındaki işbirliğini güçlendirmeye ve bölgedeki Türk topluluklarının birbirleriyle daha yakın ilişkiler kurmasına nasıl yardımcı olduğu vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Türk Devletleri Teşkilatı, 2040 Vizyonu, Enerji, Türk Birliği

1 Doçent Doktor, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, mehmeterendor@gmail.com

Türkiye Dış Politikasında Avrasya: Kültür ve İstikrar Diplomasisi

Merve Suna ÖZEL ÖZCAN[1]

ÖZET

Türkiye'nin dış politikası geleneksel olarak, özellikle Avrasya bölgesi bağlamında bölgesel komşularına odaklanmıştır. Son yıllarda Türkiye, Avrasya ile ilişkilerini kültürel ve istikrar diplomasisi kombinasyonu ekseninde derinleştirmektedir. Burada özellikle kültürel diplomasi, Türkiye'nin Avrasya'daki dış politikasının önemli bir yönünü oluşturmaktadır. Özellikle ikili ilişkileri güçlendirme ve ortaklıklar inşa etme bağlamında Türkiye açısından için kültürel inisiyatiflerin dış politikada uygulanması önemlidir. Türkiye'nin son yıllarda üstlendiği en önemli kültürel girişimlerden biri, çeşitli Avrasya ülkelerinde Türk kültür merkezlerinin kurulmasıdır. Türkiye, bölgedeki yumuşak gücünü desteklemek için kültürel diplomasiyi kullanmakla birlikte aynı zamanda bu ilişki sürecinin devamında da istikrar diplomasisi odaklıdır. Bu girişim, Türk dış politikasının Avrasya'ya yönelik bir başka önemli yönüdür. Buradaki fikir, bölgede istikrarı desteklemek ve Türkiye'nin çıkarlarını tehdit edebilecek güvenlik endişelerini gidermek için Türkiye'nin nüfuzunu ve kaynaklarını kullanmaktır. Ayrıca, Türkiye'nin Avrasya ile ilişkilerini derinleştirme çabalarına rağmen, karşı karşıya olduğu çeşitli zorluklar bulunmaktadır. En büyük zorluklardan biri de bölgede stratejik çıkarları olan diğer bölge ülkeleridir. Rusya ve Çin gibi diğer bölgesel güçler ilk aşamada rekabetin önemli bir halkasını oluşturmaktadır. Bu makale, Türk dış politikasında Avrasya'ya yönelik kültür ve istikrarın önemi ile birlikte bölgede var olan zorluk ve fırsatları incelemeye odaklıdır. Çalışmada bu açıdan Türkiye'nin birçok Avrasya ülkesiyle güçlü bir kültürel ve tarihi bağı olduğunu ve bu bağları daha güçlü kullanabileceğini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Avrasya, Kültür Diplomasisi, Güç

1 Doçent Doktor, Kırıkkale Üniversitesi, mervesuna@kku.edu.tr

İKİNCİ OTURUM PANEL – A

TÜRK DIŞ POLİTİKASININ ELEŞTİREL TEORİLER IŞIĞINDA OKUMASI PANELİ

Libya ve Suriye'deki Uluslararası Müdahaleler ile İlgili Türk Dış Politikası Söylemleri

Birsen ERDOĞAN[1]

ÖZET

Birsen Erdoğan bu çalışmada Türk dış politika elitlerinin 2011'de Libya'da ve 2011'den sonra Suriye'de yaşanan durumlarla ilgili söylemlerini incelemektedir. Post-yapısalcı söylem teorisi ve Essex Okulu tarafından sağlanan araçları kullanarak, siyasi elitlerin bölgedeki değişimleri ve olayları yorumlamalarının Benlik ve Öteki algılarından oluştuğunu ve bunları oluşturduğunu savunmaktadır. Siyasi öznelerin sosyal çevrelerindeki değişiklikleri (veya krizleri) tehdit veya fırsat olarak yorumladıklarını kabul etmektedir. Tehdit olarak algılanan kriz söylemleri genellikle daha fazla militarizasyonu amaçlayan politikalar gerektirirken, millet duygusunu yeniden güçlendirmekte, düşmanlar yaratmakta ve sınırları yeniden oluşturmaktadır. Bununla birlikte, bu çevresel değişiklikler elitlerin yorumlarında olumlu da algılanabilir. Fırsat olarak algılanan bu tür kriz durumlarında, seçkinler nüfuzunu ve "biz" duygusunu genişletmek için olanaklar aramaktadırlar. Bu nedenle, bir krizin nasıl dile getirildiği bize elitlerin buna nasıl tepki vereceğini söyleyebilir: ya daha milliyetçi ve müdahaleci politikalarla ya da olumlu karşılanan söylemlerle. Kısacası, askeri müdahalelere verilen destek genellikle durumun siyasi seçkinler tarafından algılanma biçimine bağlıdır.

Anahtar Kelimeler: Dış Politika, Söylem Analizi, Türkiye, Libya, Suriye, Kimlik

1 Doktor, Maastricht Üniversitesi, birsen.erdogan@maastrichtuniversity.nl

Türkiye'nin Uluslararası Toplumdaki Yerine Dair Söylemleri Yeniden Okumak: Bir Tarihsel Sosyoloji Denemesi

Fulya HİSARLIOĞLU[1]

ÖZET

Türkiye'nin uluslararası toplumdaki yerine dair tartışmalar, son 20 yılda Türk dış politikasında yaşanan aktivizm dalgasıyla yeniden alevlense de bu tartışmalar Türkiye tarihinin son iki asrına damgasını vurmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak kayıplarıyla daralmaya başladığı ve 17. Yüzyıldan itibaren etkinliğini hissettiren Avrupa merkezli yeni dünya düzenine eklemlenmesinde yaşanan tereddüt ve gecikmeler, tıpkı bugün tartışıldığı biçimde Türkiye'nin yeri ve siyasi konumu tartışmalarını beraberinde getirmiştir. Günümüzün sorunları olarak karşımıza çıkan pek çok dış politika tartışması gibi bu mesele de ortaya çıktığı tarihsel bağlam ve sorunun evrildiği jeopolitik arka plan göz önünde bulundurularak tartışılmalıdır. Bu doğrultuda tasarlanan bu çalışma, Türkiye'nin uluslararası toplumdaki yerini ve bu durumun gereklerini, bir 18. Yüzyıl mirası olarak ele almakta ve tarihsel süreçte yaşanan kırılımların, salınımların ve kafa karışıklıklarını gidermek için ileri sürülen söylemlerin izini sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarihsel Sosyoloji, Bağlam, Söylem, Statü Endişesi, Siyasi Coğrafya, Osmanlı İmparatorluğu, Türk Modernleşmesi

1 Doktor, Kadir Has Üniversitesi, fulya.hisarlioglu@gmail.com

Türk Dış Politikasının Oluşumunda Jeokültür: Üç Düzey, Bir Perspektif

Fulya AKSU[1], Utku ÖZER[**]

ÖZET

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), iktidara geldiği ilk günlerden itibaren tarihi unsurları ve dini bağları ön plana çıkararak eski Osmanlı İmparatorluğu topraklarında nüfuz ve liderlik amaçlı aktif bir dış politika izliyor. Söz konusu politika dış politikada daha geniş ve yeni bir kültür çerçevesi yaratarak sonunda Türk dış politika kimliğinin temellerinde bir kayma yaşandığı algısına neden oldu. Aslında 1990'ların başından itibaren komşu bölge halklarıyla olan tarihi, dini, dilsel, etnik bağlar Türk dış politikasında araçsallaştırılıyordu. Bununla birlikte kültürel bağlara ilişkin aynı söylemin bir dış politika aracı haline gelmesi AKP hükümetleri döneminde oldu. Bu sunum esas olarak söz konusu değişimin neden ve nasıl AKP hükümetleriyle aynı zamana denk geldiğini anlamayı amaçlıyor.

Kültür, en geniş anlamda, bir grubu diğerinden ayıran kimliksel özellikler olarak tanımlanabilir. Kültürel unsurlar çoğu durumda kimlikleri ifade etmek için kullanılır. Her ne kadar genel kanı aksi yönde olsa da kültür aslında gönüllüdür; bu nedenle verili veya önceden belirlenmiş değildir. Aksine toplumsal olarak inşa edilmiş, değişime açık, dinamik bir yapıdır. Bu tanım doğrultusunda kültür, Batı medeniyetinin geniş çerçevesi içinde tanımlanan ve bu çerçeveye yerleştirilen cumhuriyetin kuruluşundan bu yana Türk dış politikasının her zaman bir parçası oldu. Ancak AKP'nin iktidara gelmesiyle birlikte Türk dış politikasına yön veren kimliğin temellerinde kademeli bir değişim yaşandı.

Bu değişimin en iyi şekilde anlaşılması için kültür üç düzeyde analiz edilmeli; bireysel düzey, devlet düzeyi ve uluslararası düzey. Bu çalışmada da kültür gibi üç farklı yönü olan bir kavramın analiz edilebilmesi için her üç düzeyin de analize dahil edilmesi gerektiği savunuluyor. Türk dış politikasının birey, devlet ve sistem seviyeleri, herhangi bir analiz düzeyine öncelik veya ağırlık verilmeden tartışılıyor. Her analiz seviyesi farklı metodolojiler gerektirdiğinden eklektik bir metodoloji kullanılıyor. Sistem seviyesinin analizi, Wallerstein'ın jeokültür kavramsallaştırmasına dayanıyor. Devlet düzeyi, dış politikayı şekillendirirken aynı zamanda onun tarafından şekillendirilen temel belirleyicilerden biri olan devlet kimliğinin konstrüktivist varsayımı merceğinden inceleniyor. Dış politikanın formüle edilmesi ve uygulanmasında liderliğin altında yatan varsayımları ortaya çıkarmayı amaçlayan bireysel düzeyde ise söylem analizi kullanılıyor.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Jeokültür, Söylem, Medeniyet, Yeni-Osmanlıcılık, Devlet Kimliği

1 Doçent Doktor, Altınbaş Üniversitesi, fulya.ereker@altinbas.edu.tr
** Doktor, Athens Institute for Education and Research, utkuozer@atiner.gr

Türkiye'nin Dünya Düzeni Anlayışında Küresel Güney'in Yerini Anlamak

Mine Nur KÜÇÜK[1], Neslihan DİKMEN ALSANCAK[**]

ÖZET

Küresel Güney, hem Uluslararası İlişkiler disiplininin geleneksel anlatılarında, hem de çeşitli aktörlerin dış politikalarında ağırlıklı olarak "yardıma ve vesayete muhtaç" bir "eksiklik bölgesi" olarak resmedilmiştir. Son yıllarda postkolonyal Uluslararası İlişkiler kuramları bu temsilin nedenlerini, süreçlerini ve sonuçlarını ele alarak sorunsallaştırmaya başlamıştır. Ancak postkolonyal yaklaşımlar bunu yaparken esas olarak Küresel Kuzey'deki aktörlerin Küresel Güney hakkındaki söylemlerine ve uygulamalarına odaklanmış ve merkezde olmayan aktörlerin muadillerini nasıl gördükleri ile yeterince ilgilenmemiştir. Literatürdeki bu boşluğu gidermek amacıyla bu çalışma dünya siyasetinde merkezi olmayan bir aktör olarak Türkiye'nin Küresel Güney'in baskın temsilleri ile olan ilişkisini incelemekte ve "Türkiye'deki siyasi elitler Küresel Güney'in dünya siyasetindeki yerini nasıl anlamaktadır?" sorusuna cevap aramaktadır. Çalışma üç bölüm etrafında yapılandırılmıştır. İlk bölüm, Türk dış politikasının Küresel Güney'e yaklaşımı hakkında daha önceden yapılmış çalışmalara bakmaktadır. İkinci bölüm, analizin teorik çerçevesi ve araştırma yöntemlerini tartışmaktadır. Üçüncü bölüm, 2000'li yıllarda Türkiye'deki hem iktidardaki hem de muhalefetteki siyasi partilerin siyasi elitlerinin Küresel Güney hakkında ürettikleri söylemleri analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küresel Güney, Postkolonyal Uİ Yaklaşımları, Türkiye, Söylem Analizi, Temsil Siyaseti

1 Doktor, Yeditepe Üniversitesi, mine.kucuk@yeditepe.edu.tr
** Doktor, Bağımsız Araştırmacı, neslihandikmen@gmail.com

İKİNCİ OTURUM PANEL – B

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA ÇEVRE, EKONOMİ VE DOĞAL KAYNAKLAR PANELİ

İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türk Dış Politikasının Ekonomi Politiği, İç Siyaset ve Kalkınma (1945-1960)

Gökser GÖKÇAY[1]

ÖZET

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'nın ardından benimsediği dış politikasının çizgisinin analizi genelde güvenlik odaklı incelenmektedir. Erken Soğuk Savaş döneminin en yoğun yaşandığı bölgelerden biri olması nedeniyle Türkiye'nin dış politika tercihlerinin askeri ve güvenlik odaklı olması doğaldır. Ancak bu güvenlik merkezli bakış açısı Soğuk Savaş'ın diğer önemli ayağını, ekonomi politiği ve kalkınma olgularını ihmal etmektedir. Savaş sonrası hem CHP hem de DP hükümetleri dönemlerinde yürütülen dış politika girişimlerinin ardındaki en önemli motivasyonlardan biri ekonomik toparlanmayı gerçekleştirmek ve kalkınma ülküsünü gerçekleştirmekti. Bu nedenle Atlantik Blok'una katılmanın en önemli ayağı da Türkiye'nin yeni uluslararası ekonomik düzene eklemlenmesiydi. Dış yardımlar ve iktisadi danışmanlıklar aracılığıyla Türkiye'nin bu eklemlenme sürecini gerçekleştirmesi sağlanırken, NATO ve CENTO gibi örgütler aracılığıyla güvenlik yönünün tamamlanması planlanmıştı. Bu bağlamda Türkiye'nin savaş sonrası dönemde hem güvenlik parametreleri hem de iktisadi öncelikleri açısından iki dünya savaşı arası döneme kıyasla önemli bir dönüşüm geçirdiği literatürde de kabul edilmiş bir durumdur. Güvenlik merkezli yaklaşımların ihmal ettiği noktaysa, Türk Dış Politikasındaki bu yönelim değişikliğinin ardından yatan iç ve dış ekonomik önceliklerdir. Bu çalışmada, Türkiye'nin iç ve dış iktisadi politikalarındaki değişimin kalkınma önceliklerini nasıl yeniden biçimlendirdiği ve dış yardımların bu bağlamda nasıl bir araçsal görev gördüğü tartışılacaktır. Türkiye, ABD ve Birleşik Krallık arşivlerinde yapılan birincil kaynaklara dayalı bu çalışmada, Türkiye'nin kalkınma siyasetinin hem iç hem de dış politikada nasıl belirleyici bir unsur olduğu ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Kalkınma, İç Siyaset, Ekonomi Politik, Dış Yardımlar

1 Doktor, Üsküdar Üniversitesi, goksergokcay@gmail.com

Türk Dış Politikasında Bir Sorun Alanı Olarak Sınıraşan Sular

Seyfi KILIÇ[1]

ÖZET

Sınıraşan suların bir sorun olarak Türk dış politikasında yer almasının tarihine bakıldığında esas olarak iki gelişme bu politikayı belirleyen faktör olarak ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki Türkiye'nin kalkınma amaçları doğrultusunda bir yandan tarımsal üretimi artırmak için sulu tarıma geçmek diğer yandan da enerjide dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla hidroelektrik üretim kapasitesini artırmak olarak özetlenebilecek politikaları benimsemesidir. Bu çerçevede ilk olarak hidroelektrik üretimi amacıyla Fırat nehri üzerinde Keban ve Karakaya barajlarını inşa etmesi daha sonra ise Güneydoğu Anadolu Projesi ile tarımsal üretimi artırmayı amaçlayan bir politika izlemesidir. Bu politikaların sonucu olarak özellikle Türkiye ile Suriye ve Irak arasındaki krizlerin barajların su tutmaya başladığı dönemlerde ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Türkiye ile güney komşuları olan Irak ve Suriye arasındaki su meselesinde bir diğer belirleyen ise dönemsel olarak bu krizlerin ortaya çıkmasıdır. Diğer bir deyişle, Türkiye'nin güney komşuları ile ilişkilerinin ılımlı seyrettiği dönemlerde su meselesi gündemde olmazken ilişkilerin gerginleştiği dönemlerde sınıraşan sular meselesinin de hızla gündeme geliyor olması bu meselenin havza ülkelerinin karşılıklı ilişkilerinden ciddi anlamda etkilendiğinin göstergesidir. Türkiye'nin kalkınma amaçlarının 1950'lerden bu yana farklı yaklaşımlarla gerçekleştirilmeye çalışıldığı bilinen bir gerçektir. 1950'lerle birlikte gerek batı toplumlarında gerekse de Türkiye'de Keynesyen yaklaşımın hâkim olduğunu, bunun sonucu olarak da devletin büyük yatırımları yapma konusunda tek yatırımcı durumunda olduğu dikkate alındığında kurumsal olarak Devlet Su İşleri'nin kurulması ile su kaynaklarının geliştirilmeye başlandığını belirtmek gerekmektedir. Bunun arkasında yatan sebep bir yandan mali olanaklara ulaşma konusundaki kolaylık iken diğer yandan da beton teknolojisinin geniş çapta uygulanabilir hale gelmesidir. Bu yaklaşım genel olarak 1980'lere kadar devam etmiş, daha sonra ise 12 Eylül darbesinden sonra liberal ekonomik politikaların hâkim olmasıyla yerini özel sektörün su kaynaklarını geliştirme faaliyetlerine katılımı söz konusu olmuştur. Özel sektörün bu alana girmesi ve daha liberal politikaların takip edilmeye başlanmasına rağmen Fırat-Dicle havzasında ortaya çıkan Güneydoğu Anadolu Projesi'nin ana bileşenleri devlet yatırımları olarak kalmaya devam etmiştir. Özel olarak bu havzadaki su kaynaklarını geliştirme faaliyetlerinin Türk dış politikasının su meselesine bakışını şekillendirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Diğer sınıraşan havzalar olan Asi, Meriç, Çoruh ve Aras havzalarındaki gelişmeler tali bir rol oynamıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sağlamak amaçlı düzenlemeleri de sınıraşan sular konusundaki politikasında ciddi bir sapmaya yol açmamış ve 1950'lerden bu yana devam eden politikanın devam edeceği ileri sürülebilir. Sınıraşan sular politikasının önündeki en ciddi sorun ise iklim değişikliğine bağlı yağış rejiminin dolayısıyla da akımın değişeceği yönündeki öngörülerdir. Bu çerçevede Türkiye'nin sınıraşan sular politikasında birtakım değişimlerin gerçekleşmesi de kaçınılmaz olarak değerlendirilmelidir. Bu çalışmada Türk dış politikasının sınıraşan sular konusundaki yaklaşımı tarihsel çerçevede incelenecek ve ileriye dönük öngörülerde bulunulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Sınıraşan Sular, Fırat-Dicle Havzası

1 Doktor, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, seyfikilic@mu.edu.tr

Uluslararası Politikada İklim Değişikliği Müzakereleri ve Türkiye'nin Konumu

Bengü ÇELENK[1]

ÖZET

Çevre sorunlarının bir alt başlığı olarak 1970'lerin sonlarından itibaren uluslararası politikada tartışılmaya başlayan iklim değişikliği meselesi, 1988'de Birleşmiş Milletler (BM) çatısı altında kurulan Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (Intergovernmental Panel on Climate Change-IPCC) sayesinde daha fazla dikkat çekmeye başlamıştır. Düzenli aralıklarla yayınladığı raporlarla hem uluslararası topluma hem de politika yapıcılara iklim değişikliği ve etkileri hakkında önemli bilgileri, öngörüleri ve gerekli uyarıları sağlayan IPCC, 1990 yılında yayınladığı ilk değerlendirme raporu ile iklim değişikliğinin uluslararası politikada spesifik bir mesele olarak ele alınmasındaki ilk önemli gelişmelerden biri olmuştur. Raporun akabinde, BM Genel Kurulu hükümetlerin iklim değişikliğiyle mücadele etmesi için küresel bir sözleşmeyi müzakere etmek üzere Hükümetlerarası Müzakere Komitesi'ni (Intergovernmental Negotiating Committee-INC) kurmuş ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesinin (BMİDÇS) oluşturulmasına olanak sağlamıştır. BMİDÇS, 1992 yılında Rio'da düzenlenen 'BM Çevre ve Kalkınma Konferansı' sonunda imzaya sunulmuş ve 1994 yılında yürürlüğe girmiştir. Her ne kadar çevre sorunları ve iklim değişikliği literatüründe 1972'de Stockholm'de düzenlenen 'BM İnsan Çevresi Konferansı' bu meselelerin uluslararası politikaya taşınması konusunda bir dönüm noktası olarak kabul edilse de; 1992'de Rio'da düzenlenen ve 'Yeryüzü Zirvesi' olarak da adlandırılan BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda BMİDÇS'nin kabul edilmesi iklim değişikliğinin uluslararası politika tartışmalarında yer bulması açısından dönüm noktası olmuştur. Günümüzde, neredeyse 'evrensel üyeliğe' sahip olan BMİDÇS, 198 ülke tarafından onaylanmıştır. Bu ülkeler 'taraf' olarak anılırlar ve Taraflar Konferansı'nın (Conference of Parties-COP) bir parçası olarak her yıl düzenlenen iklim değişikliği müzakerelerine katılırlar. İlk taraflar konferansı 1995 yılında İsviçre'de düzenlenmiş ve 2022 yılı itibari ile toplamda 27 konferans düzenlenmiştir. Bu süreç içerisinde, 1995'te kabul edilen ve 2005'te yürürlüğe giren Kyoto Protokolü ve 2015'te kabul edilen ve 2016'da yürürlüğe giren Paris Anlaşması BMİDÇS'nin uygulanması adına atılan önemli adımlar olarak kabul edilmektedirler. Bu çalışmada, BMİDÇS kapsamında kendine özgü (sui generis) konuma sahip tek ülke olan Türkiye'nin iklim değişikliği müzakerelerindeki süreci dikkate alınarak gelecekte iklim değişikliği ile mücadelede ne tür katkılar sağlayabileceği tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: BMİDÇS, İklim Değişikliği, İklim Müzakereleri, Türkiye

1 Doktor, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, bengucelenk@hotmail.com

ÜÇÜNCÜ OTURUM PANEL – A

TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE IRAK PANELİ

ABD İşgali Sonrası Türkiye Irak İlişkileri: Yirmi Yılın Genel Görünümü 2003-2023

Serhat Ahmet ERKMEN[1]

ÖZET

Son yirmi yılda Türk Dış Politikası'nın en önemli konu başlıklarından birisi Irak olmuştur. Irak'ın işgali sadece Türkiye'nin bu ülkeyle ikili ilişkilerini değil Türk Amerikan ilişkilerinden Türkiye'nin güvenlik politikalarına kadar pek çok alanı etkilemiştir. Bu süreçte Türkiye Irak ilişkilerini etkileyen üç temel boyut bulunmaktadır: Güvenlik, ekonomi ve bölgesel dengeler. İşgalden hemen sonra Irak'ta ortaya çıkan istikrarsızlık Türkiye'nin Irak'taki yeni yönetim ile ilişkilerinde kökten bir etkiye sahip olmuştur. Irak'ın yeniden yapılanması ve siyasi yapının değişimi sürecinde ABD'nin Türkiye'yi dışlaması başlangıçta Türkiye'nin yeni hükümetle ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Buna ek olarak Irak'ın önceki siyasal sistemlerinden farklı olarak federal bir devlete dönüşmesi, Türkiye'de Irak'ın parçalanabileceği endişesini körüklemiştir. Bu nedenle, 2003'ten 2006'a kadar geçen dönem Ankara-Bağdat ilişkilerinde karşılıklı şüphe dönemi olarak adlandırılabilir. 2006'dan itibaren Irak'ın derin bir iç savaşa sürüklenmesi iki ülke ilişkilerinde yeni bir dönemi de beraberinde getirmiştir. Türkiye bir yandan Irak'ın kuzeyinde artan PKK faaliyetlerinden endişe duyar ve IKBY'ye yönelik sert tutum alırken diğer yandan merkezi hükümeti güçlendirebilmek için Bağdat ile ilişkilerini yeniden değerlendirmek zorunda kalmıştır. Bu sürede iç savaşın mezhepsel bir nitelik kazanması Türkiye-Irak ilişkilerini olumsuz etkilerken Türkiye Irak'taki politik aktörlerle yakın ilişki geliştirmiştir. 2010 yılından itibaren Irak'taki iç dengelerin etkisi altına giren Türkiye Irak ilişkileri 2014'e kadar son derece çalkantılı bir seyir izlemiştir. Bu süre zarfında Bağdat ile Erbil arasında yaşanan gerginliklerde Ankara önceki yıllara göre tavır değiştirerek Erbil'in yanında yer almaya başlamıştır. IŞİD terör örgütünün ülkede yarattığı tahribat döneminde Irak'ta merkeziyetçiliğin tekrar zayıflaması Türkiye'nin ekonomik işbirliği perspektifinden güvenlikçi bir bakış açısına dönmesine neden olmuştur. Bu nedenle 2017'de Kuzey Irak'ta yapılan bağımsızlık referandumundan sonra tekrar Bağdat'ı temel alan bir yaklaşım geliştirmiştir. Özetle, yirmi yıllık dönemin ana ekseni Irak'taki iç dinamikler ve Türkiye'nin Irak politikasında güvenlik/ekonomik çıkar çelişkisi çerçevesinde şekillenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Irak'ın İşgali, Türk Dış Politikası, Irak, Türkiye-Irak İlişkileri, Kuzey Irak

1 Profesör Doktor, Altınbaş Üniversitesi, serhat.erkmen@altinbas.edu.tr

1 Mart Tezkeresi Bağlamında Türk Dış Politikasında Irak

Ali SEMİN[1]

ÖZET

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Uluslararası Koalisyon Güçleri'nin Mart 2003'te Irak'ı işgal etmesi ve ardından ülkedeki iç dinamikler üzerinden bir siyasi sistem modeli oluşturması, ister istemez Orta Doğu'da yaşanan değişimlere paralel olarak 1 Mart Tezkeresinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde reddedilmesiyle beraber Türkiye-Irak arasındaki ilişkilerine de ciddi yansımaları olmuştur. Türkiye'nin Irak politikasını genel bir bakış doğrultusunda değerlendirdiğimizde, 1990'lı yıllarda ve hatta 2003 yılından 2007 yılına kadar yalnızca PKK terör örgütü sorunu veya güvenlik perspektifi üzerinden yürütmüştür. 2007 yılından bu yana ise Türkiye'nin, Irak politikasında ekonomik, ticari ve enerji ilişkilerin ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak ikili ilişkilerin siyasi/diplomatik boyutunun geri planda tutulması halinde sözü edilen ekonomik, ticaret ve güvenlik politikalarının da çoğu zaman riske gireceği unutulmaması gerek husustur. 10 Temmuz 2008 tarihinde dönemin Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Bağdat'ı ilk ziyaretinde ise iki ülke arasında "Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi" anlaşmasının temeli atılmıştı. Daha sonra 15 Ekim 2009 tarihinde Başbakan Erdoğan'ın Irak'a ikinci ziyaretinde söz konusu anlaşma çerçevesinde iki ülke arasında enerji, çevre, sağlık, su, sınır kapıları, Kerkük petrol boru hattının yenilenmesi, demiryolu ve kanal bağlantısı, tarım ve ormancılık alanlarında olmak üzere 48 mutabakat zaptı imzalandı. Başbakan Erdoğan 28-29 Mart 2011 tarihinde Irak'ı ziyareti sırasında Bağdat, Necef ve Erbil'i de ziyaret etmiştir. Irak Başbakanı Nuri El-Maliki de 21 Ekim 2010 tarihinde Türkiye'yi ziyaret etmişti. ABD işgali sonrası Orta Doğu genelinde ve Irak özelinde cereyan eden olaylara dikkat edildiğinde, bölge her geçen gün yeni bir gelişmeyle karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Aralık 2010'da Arap ülkelerinde yaşanan olayların, etnik ve mezhepsel geriliminin Türkiye'nin Irak politikalarındaki parametrelerine de etkileri olmuştur. Diğer yandan Kuzey Irak Kürt yönetiminin 2017 yılına kadar olan süreçte PKK terör örgütü sorununun çözümü konusunda kayda değer girişimlerde (PKK'nın Türkiye sınırına geçişinin engellenmesi, Kuzey Irak'ta siyasi ve kültürel faaliyetlerinin engellenmesi gibi) herhangi bir somut adım atmaması Türkiye'nin bölgeye yönelik izlediği siyasetini etkilemiştir. Ankara'nın Irak stratejisi bağlamında Kürt yönetimine yönelik politikalarının enerji-ekonomik-ticari odaklı olması ve bölgeye yönelik bu yönde attığı adımların hiçbir zaman bölgede kurulabilecek olası bir "Kürt devleti" oluşumuna izin vereceği anlamını taşımamaktadır. Örneğin, İran'ın da Irak politikaları kapsamında Kuzey Irak yönetimi ile arasında önemli işbirliği bulunmaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin Bağdat-Erbil yürüttüğü diplomatik ilişkilerin ve ülkedeki unsurlar arasında da (Araplar-Kürtler-Türkmenler) denge politikaları izlemesi oldukça önemlidir. Bu yazıda, Türk dış politikası perspektifinden 2003 Irak işgali sonrası Bağdat'ın siyasi sisteminde ortaya çıkan modeli, yapılan seçimleri ve 2005 yılında referandumla yürürlüğe giren anayasadaki sorunlar tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Irak, ABD, Türkiye, Ortadoğu, Etnisite

1 Doktor, İstanbul Gelişim Üniversitesi, asemin@gelisim.edu.tr

Irak'ın İşgalinden Bağımsızlık Referandumu Sonrasına: Türkiye'nin Kuzey Irak Politikası ve Değişen Güvenlikleştirme Söylemleri

Özlem KAYHAN PUSANE[1]

ÖZET

Irak'ın kuzeyinde gelişen Kürt hareketi, Türk siyaset yapıcılarını her zaman tedirgin etmiştir. Özellikle ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgali sonrası yaşanan gelişmeler sonucu bu tedirginlik artmış Kuzey Irak'taki PKK varlığı 1990'lardaki tecrübeye benzer bir şekilde bir kez daha Türkiye için yaşamsal bir tehdit haline gelmiştir. Bununla birlikte, 2000'li yılların ortalarından itibaren Türkiye'nin Iraklı Kürtlere yönelik politikalarında önemli bir değişim yaşanmış ve söz konusu ilişkiler güvenlik alanının ötesine geçerek ekonomik ve enerji alanındaki iş birliklerini de içine alacak şekilde çok boyutlu bir hal almıştır. Ancak 2017 bağımsızlık referandumuyla birlikte Türkiye'nin Iraklı Kürtler ile ilişkileri yeniden güvenlik gündeminin önemli bir boyutu haline gelmiştir. Bu bildiri, Türkiye'nin 2000'li yıllarda takip ettiği Kuzey Irak politikasını güvenlikleştirme/güvenlik dışılaştırma literatürü çerçevesinde inceleyecek ve Türkiye'nin 2000'li yılların başlarında Kuzey Irak'a yönelik geliştirdiği güvenlik söylemleri ile 2017 bağımsızlık referandumu sonrası güvenlik söylemlerini karşılaştırmalı bir şekilde ortaya koyacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Güvenlikleştirme, Kuzey Irak

1 Doçent Doktor, Işık Üniversitesi, ozlem.pusane@isikun.edu.tr

Lozan Barış Konferansı'nın Konferans Diplomasisi Çerçevesinde İncelenmesi

Çiğdem ŞAHİN[1]

ÖZET

Yakın Doğu Sorunları Üzerine Lozan Konferansı (Lozan Barış Konferansı) başta Barış Antlaşması olmak üzere Cumhuriyet tarihinin önemli kurucu uluslararası senetlerinin imzalanmış olması açısından çok önemlidir. O yüzden Lozan süreci ve diplomasisi odaklı kapsamlı bir literatür de ortaya çıkmıştır. Ancak pek üzerinde durulmayan fakat önemli bir boyut, Lozan Barış Konferansı'nın diplomasinin kendi gelişim tarihindeki ve diplomasi içindeki konumudur. Bu çalışmanın temel amacı, işte bu konumu belirlemeye yönelik bir girişim olarak, Lozan Barış Konferansı'nı 'konferans diplomasisi' türü çerçevesinde genel hatlarıyla analiz etmektir. Konferans diplomasisi 17. yüzyıldan itibaren kongrelerle ortaya çıkmaya başlamış, daha sonra konferans teriminin uygulamada yaygınlaşması söz konusu olmuş, günümüzde farklılaşan yönleriyle önemini korumaya devam eden bir diplomasi türüdür. Birinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından, çoğu zaman uygulamada eskiye dair alışkanlıklar görülmekle birlikte, bir yandan açık diplomasi anlayışından etkilenmeye başlarken diğer yandan iki savaş arası dönemin kendine has niteliklerinin henüz yansımaya başladığı bir geçiş/dönüşüm aşamasına girmiştir. Lozan Barış Konferansı bu perspektiften değerlendirildiğinde, konferans diplomasisinin bu dönüşüm sürecinde toplanan zor ve çetrefilli bir konferans olması özelliğiyle, sadece Cumhuriyet diplomasisinin değil aslında diplomasi tarihinin önemli olaylarından biri olduğu görülmektedir. Çalışmada öncelikli olarak konferans diplomasisi hem gelişimi hem de içeriği açısından detaylı olarak ortaya konmaktadır. Bu diplomasi türünün belli başlı tanımlayıcı unsurları (amaçlarına göre konferanslar, yapı ve işleyiş, başkanlık ve sekreterya, karar alma usulleri, delegasyonlar ve diplomatlar, iletişim vb.), son yüzyıllık dönemde konferans diplomasisi literatürünün rehberleri niteliğinde yayınlanmış temel eserler ışığında belirlenmiştir. Ardından, 1920'lerin başlarındaki boyutlarla sınırlı kalmak üzere, bu tanımlayıcı unsurlar çerçevesinde Lozan Barış Konferansı örneği incelenmektedir. Ayrıca, tespit edilebilen bilgiler çerçevesinde komisyon/komitelerin resmi toplantı takvimi de sunulmaktadır. Lozan Barış Konferansı'na ilişkin detayların derlenmesinde Türkçe ve İngilizce konferans tutanakları başta, Lozan sürecindeki diplomatik iletişime dair arşivleri içeren başlıca eserler, konferansa katılan kimi tarihi şahsiyetlerin hatıratları ağırlıklı olmak üzere ilgili literatürden faydalanılmıştır. Sonuçta, konferans diplomasisi türü ve gelişim sürecinde önemli bir geçiş aşaması örneği olması itibariyle Lozan Barış Konferansı'nın özellikleri, kendine has ayırt edici yönleriyle birlikte tespit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Lozan Barış Konferansı, Türk Diplomasisi, Diplomasi, Diplomasi Türleri, Konferans Diplomasisi

1 Doktor, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, csahin@ohu.edu.tr

ÜÇÜNCÜ OTURUM PANEL – B

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA ORTA DOĞU VE AFRİKA PANELİ

Türkiye-Afrika İlişkilerinde "Afrika" Söylemini Tartışmak: "Afrika bir ülke değil"

Sinan BARAN[1]

ÖZET

Türkiye-Afrika İlişkileri, Afrika Eylem Planı, Sahra-altı Afrika, Africa is not a country, Türk dış politikası 1998 yılında Afrika Eylem Planı ile resmi bir şekilde Türk dış politikasında kendine yer bulan Afrika politikaları geride kalan 25 yılda eğitimden sağlığa, ekonomiden siyasete birçok alanda genişlemiştir. Türkiye'nin Afrika'ya yönelik politikaları dış politika ifadeleri açısından Afrika'yı tek bir birim ya da tek bir "ülke" gibi ele alarak bu ilişkilerin ne kadar derinleştiği konusunda çeşitli soru işaretleri barındırmaktadır. Türkiye'de dış politika yapıcılar açısından Afrika yatırım fırsatları sunan ve dünyada "Türkiye'nin desteğine muhtaç" bir ülkeler grubu olarak anlaşılmaktadır. Türkiye'nin "her platformda Afrika'nın sesi olarak hareket etmesi" ise dış politika yapıcılar açısından Afrika'ya olan bakış açısını özetlemektedir. Afrika'yı Türkiye'nin yardımına muhtaç bir kıta ya da ülkeler grubu olarak tanımlamak ve Türkiye'nin hayırseverliğine vurgu yapmak bu ilişkilerde hiyerarşik bir pozisyon belirleme çabası olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat Afrika kıtası birbirinden tamamen farklı beş coğrafi bölgeye ve BM Genel Kurul üyesi 54 ülkeye ev sahipliği yapmaktadır. Her şeyden önce Türkiye'nin Afrika politikası olarak adlandırılan olgu aslında Türkiye'nin Sahra-altı Afrika politikası olarak uygulanmaktadır. Kuzey Afrika ülkeleri çoğunlukla Orta Doğu ülkeleri arasında görülüp bu bölge ile olan ilişkiler 1998'in çok öncesine dayanmaktadır. Türkiye'nin Afrika'da en çok yardım ve yatırım götürdüğü ülkelerin arasında yer alan Somali'ye yönelik politikalar Türkiye Cumhuriyeti adına çalışan TİKA, DEİK, DİB, Maarif Vakfı veya sivil toplum kuruluşları seviyelerinde daha belirginleşmektedir. Buradan hareketle Türkiye'nin aslında Afrika'ya yönelik tek bir politikasının olmadığını iddia etmek mümkündür. Her ülke ile farklı ilişkiler kurmaya çalışan ancak genel anlamda bir politika bütünlüğünden bahseden bir yapı söz konusudur. Ayrıca, Türkiye'nin Afrika Birliği ilişkileri ve Batı Afrika Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) ilişkileri birebir örtüşen ilişkiler değildir. Bu yüzden, Türkiye'nin Afrika'yı tek bir birim ya da ülke gibi algılayıp buna uygun politika geliştirme çabası reelde uygulanan politikalarla çelişen bir söylemdir ve Türkiye'nin Afrika'ya yönelik politikalarında büyük güçlere benzeyen bir yaklaşımda olduğuna dair çağrışım yapmaktadır. Bu söylemin yerine Türkiye-Somali ilişkileri, Türkiye-Afrika Birliği İlişkileri ya da Türkiye-ECOWAS ilişkileri söylemleri daha eşitlikçi ve daha özellikli ve derinlikli söylemler olarak kullanılabilir. Son yıllarda literatürde tartışılan "Afrika bir ülke değil" (orijinali "Africa is not a country!) sloganı da bu anlamda Afrika'yı tek bir birim olarak ele alan yaklaşımlara karşı bir itiraz olarak yer alır. Bu çalışmada içerik analizi aracılığıyla Türk dış politikasındaki resmî belgelerde Afrika kıtasına, ülkelerine ve uluslararası kuruluşlarına yönelik kullanılan "Türkiye-Afrika ilişkileri" ifadesi literatürdeki çalışmaların yardımıyla tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye-Afrika İlişkileri, Afrika Eylem Planı, Sahra-Altı Afrika, Africa Is Not a Country, Türk Dış Politikası

1 Doktor, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, sinan.baran@ahievran.edu.tr

ABD Dışişleri Belgeleri Işığında Milli Birlik Komitesi Yönetiminde Türkiye-ABD İlişkileri (1960-1961)

Nuri SALIK[1]

ÖZET

Türkiye, Demokrat Parti (DP) yönetiminde 18 Şubat 1952 tarihinde NATO'ya üye olmasının ardından aktif Batıcı bir dış politika izlemiş ve ulusal güvenlik ve çıkarlarını Batı blokunun güvenlik ve çıkarlarıyla özdeşleştirmiştir. Bu çerçevede, DP yönetimi dış politikada ABD'nin küresel komünizm tehdidine karşı inşa ettiği küresel ve bölgesel güvenlik mimarisinin taşıyıcı sütunlarından biri olma misyonunu üstlenmiştir. DP hükümetinin 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleştirilen askerî darbe neticesinde iktidardan düşmesi modern Türkiye tarihinin en kritik dönüm noktalarından birini teşkil etmiş ve darbe on yıllarca sürecek olan askeri vesayetin kilometre taşı olmuştur. 27 Mayıs rejimi, tesis ettiği anayasal ve yasal mekanizmalarla orduyu iç politikanın yanı sıra dış politikada da ayrıcalıklı bir konuma oturtmuştur. 27 Mayıs'ta yönetime el koyan Milli Birlik Komitesi'nin (MBK) darbe bildirisinde NATO'ya ve CENTO'ya bağlı olduğunu bildirmesi yeni yönetimin izleyeceği dış politikaya yönelik tereddütleri ortadan kaldırmıştır. Darbenin ardından Orgeneral Cemal Gürsel tarafından kurulan hükümetin Sovyetler Birliği'nin kredi tekliflerini kabul etmemesi ve ekonomik yardım için yüzünü Washington'a dönmesi MBK'nın ABD ve NATO ekseninde hareket etmeye devam edeceğine yönelik kanaatleri pekiştirmiştir. Her ne kadar 27 Mayıs darbesi iç politik faktörler nedeniyle vuku bulsa da iktidarı ele geçiren cuntanın DP hükümetinin bazı dış politika pratiklerinden rahatsız olduğu bilinen bir gerçekliktir. MBK'nın hükümet programının dış politika bölümüne bakıldığında, ABD'den daha özerk hareket etmek ve başta Sovyetler Birliği olmak üzere Ortadoğu'daki komşu ülkelerle ikili ilişkilerini çeşitlendirmek istediği açıkça görülmektedir. Nitekim 27 Mayıs darbesinin ardından Türkiye'nin Kore'deki asker sayısını azaltması, bazı MBK üyelerinin Cezayir ulusal özgürlük mücadelesine sempati duyduklarına dair beyanatları ve Türkiye'nin Suriye'de vuku bulan 28 Eylül 1961 tarihli Ayrılıkçı Darbe'nin ardından Şam'da iş başına gelen rejimi ABD'den önce tanıma kararı alması, Türkiye'nin dış politikada ABD'den daha özerk hareket etme arayışının tezahürleridir. Dönemin ABD yönetimi, 27 Mayıs darbesinden sonra Ortadoğu'da kilit müttefiklerinden biri konumunda bulunan Türkiye'de yaşanan gelişmeleri ve Türk dış politikasının yönelimini yakından takip etmiştir. Bu tebliğde, ABD'nin Maryland kentinde bulunan ABD Ulusal Arşivinden elde edilen belgeler ışında, 27 Mayıs darbesi sonrasında kurulan MBK hükümetleri (30 Mayıs 1960-5 Ocak 1961 ve 5 Ocak 1961-11 Kasım 1961) döneminde Türkiye-ABD ilişkileri mercek altına alınacaktır. MBK yönetiminin dış politika yönelimi ve bu dönemde Türkiye-ABD ilişkilerine konu olan meseleler ABD Dışişleri belgeleri ışığında analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: 27 Mayıs Darbesi, Milli Birlik Komitesi, Türk Dış Politikası, ABD, Türkiye-ABD İlişkileri

1 Doktor, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, nurisalik@gmail.com

Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye-Filistin İlişkileri: Filistin Devleti'ni Desteklemek

Ceren GÜRSELER[1]

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti'nin Filistin ile ilişkileri çeşitli başlıklardan oluşmakta olup Filistin'in farklı girişimleri desteklenmektedir. Türkiye; Filistin-İsrail sorununun uluslararası hukuku, yerleşik teamülü ve konsensusu temel alan çözümünü desteklerken Filistin'in devlet inşaasına ve Filistin'deki ulusal uzlaşı sürecine katkıda bulunmaktadır. Türkiye, Filistin'i desteklerken Filistin-İsrail sorununun çözümünde teamül haline gelen dolayısıyla uluslararası konsensüsü temsil eden BM parametrelerini merkezine almaktadır. Sorunun çözümünün uluslararası hukuktan ve müzakerelerden uzaklaştığı mevcut dönemde Ankara'nın tavrı önem teşkil etmektedir. BM'nin kararlarında Filistin tarafını destekleyen tutum takınmaktadır. Filistin sorunun BM gündemine geldiği ve ilgili kararların alındığı dönemden bu yana Filistin tarafını desteklemektedir. Örneğin 1947 yılında kabul edilen Taksim Planı'na Arap devletler gibi Türkiye de karşı çıkmış ve İsrail'in kuvvet kullanma yoluyla sınırlarını genişletmesini reddetmiştir. Türkiye ayrıca BM'yi Filistin sorununa dikkat çekmek ve ilgili çözüm momentumu yaratmak ya da canlandırmak için de kullanmaktadır. Örneğin Filistin'in "BM'ye üye olmayan gözlemci devlet" statüsüne sahip olmasını olumlu karşılamaştır. Bunun yanında 2017'de ABD eski Başkanı Donald Trump'ın ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıdığına ilişkin kararına karşın BM'nin Barış için Birlik (Uniting for Peace) mekanizmasını çalıştırmıştır. Trump'un kararına karşı çıkan ve Kudüs'ün statüsünü merkezine alan karar tasarısı BM Genel Kurulu'na Türkiye ve Yemen öncülüğünde sunulmuştur. Karar, kabul edilmiştir. Filistin, uluslararası hukuku çalıştırarak İsrail'i diplomatik ve hukuki baskı altına alarak devlet inşaası sürecinde ilerlemeyi amaçlamaktadır. Filistin'in bu bağlamda kullandığı ve çalıştırdığı mekanizmalardan birisi de Uluslararası Ceza Mahkemesi'dir (UCM). Türkiye, UCM'ye taraf olmasa da Filistin'in Mahkeme nezdindeki girişimlerini desteklemektedir. UCM'nin 1967'den beri İsrail'in işgali altında bulunan Filistin topraklarında yargı yetkisinin bulunduğuna dair hükmünü Ankara memnuniyetle karşılamıştır. Çözüm girişimlerini, Filistin'in devlet olma inşaasını desteklemesinin yanında Filistin'de El-Fetih ve Hamas arasındaki gerginliği, anlaşmazlığı diğer bir ifadeyle Filistin'deki siyasi, idari iki başlılığı çözmek ve iki grup arasında ulusal uzlaşmayı sağlamak amacıyla Türkiye çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Eylül 2020'de iki tarafın İstanbul'da Türkiye'nin arabuluculuğunda bir araya gelmesi örneği verilebilir. Türkiye'nin Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ile 1975 yılından beri resmî ilişkilere sahip olduğu ve 15 Kasım 1988'de sürgünde ilan edilen Filistin devletini ilk gün tanıdığı unutulmamalıdır. Diğer yandan Hamas ile de ilişkisi olduğu hatırlanmalıdır. Resmî açıklamalarda iktidara geldiği 2006'dan itibaren Hamas ile Türkiye'nin yakın ilişkileri olduğu belirtilmektedir. ABD, Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık, Hamas'ı terör örgütleri listesine dahil etmişken Ankara, Hamas'ı terör örgütü olarak tanımamaktadır. Sonuç olarak Türkiye; Filistin'e devlet inşaası, ulusal uzlaşı ve Filistin-İsrail sorunu çözüm süreçlerinde destek vermektedir. Bu destek son zamanlarda Hamas'ı öne çıkarsa da El-Fetih/FKÖ ile olan ilişkisi Türkiye için önemini korumaktadır. Filistin-İsrail sorununun çözüm mekanizması uluslararası teamülden, konsensüsten ve uluslararası hukuktan uzaklaşsa da Ankara, Filistin-İsrail sürecinde uluslararası hukuku, yerleşik teamülü ve konsensüsü öne çıkarmaya devam etmektedir. UCM'ye yönelik tutum gibi çeşitli alanlarda farklılık olsa da Türkiye, Filistin'e kapsamlı destek vermeyi sürdürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Filistin, BM, El-Fetih, Hamas

1 Doktor, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, cerengurseler@nevsehir.edu.tr

Ortadoğu'nun Yeni Bölgesel Düzeninde Türkiye'nin Kuzey Suriye'ye Yönelik Güvenlik Politikası

Tuğçe URALER[1]

ÖZET

Bu makalenin temel amacı, Ortadoğu'da meydana gelen son gelişmeler çerçevesinde inşa edilmekte olan yeni düzenin, Türkiye'nin Kuzey Suriye'ye yönelik güvenlik politikalarında oluşturacağı olası stratejik değişikliklerin analizidir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başatlığındaki tek kutupluluğun sona ermekte olması ve bunun Orta Doğu bölgesinde kurulmakta olan çok kutuplu bölgesel sistemle etkileşiminin oluşturacağı yapısal koşulların Suriye İç Savaşı'na müdahil olan devlet ve devlet-dışı aktörlerin davranışlarını ve hesaplamalarını nasıl etkileyeceği ve bu etkileşimin Türkiye'nin Suriye politikasına yansımaları ele alınacaktır. Diğer bir deyişle, Çin, İran ve Suudi Arabistan'ın geniş ölçekli stratejik çıkarlarının Ortadoğu'da örtüşüyor olması sonucunda bölgede oluşacak yeni bir bölgesel güvenlik kompleksinin Türkiye'nin kuzey Suriye'ye yönelik güvenlik politikalarında ne tür dönüşümler meydana getireceği tartışılacaktır. Küresel ve bölgesel sistemin yapısındaki değişiklikler Türkiye'ye planlarını gerçekleştirecek manevraları yapması için uygun zemin hazırlayacak mıdır? Oluşan sistemik kaos içerisinde Türkiye, krizleri nasıl ve ne yönde yönetecektir? Küresel sistemden ve ülkeler arası çatışmalar gibi çok sayıda değişkenden etkilenen Ortadoğu'da Türkiye'nin temel ikilemi şudur: Hem etkin rol oynamak durumundadır, hem de bunu yaparken bölgenin iç sorun ve çatışmalarla dolu sayısız girdaplarının içine çekilmemek durumundadır. Bunun yanı sıra, Ortadoğu Türkiye için Kürt sorunu açısından da çok büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Türk Dış Politikasının iki temel direğinden biri olan, mevcut sınırları ve dengeleri sürdürme pratiklerini içeren statükoculuğun terk edilmesi, ani ihtiyaçlar ve çıkarlara göre şekillenen ittifaklar, bölgesel ve küresel güçlerle sürdürülen çok boyutlu ve çok taraflı proaktif politikalar ve bunların sonuçları analiz edilecektir. Hem uluslararası sistem seviyesindeki, ekonomi, nüfus, gelişim düzeyi bileşenlerini ve bu bileşenleri askeri güce dönüştürme iradesini içeren kabiliyet dağılımına, sistem içerisindeki güç ilişkilerine ve bu ilişkilerin devletlerin dış politikalarına etkisini, hem de unite seviyesinde devletlerin bireysel niyet ve planlarını içeren bütüncül bir bakış açısı getirilmesi hedeflendiği için, çalışmanın, teorik ve metodolojik çerçevesi neoklasik realism temelinde oluşturulacaktır. Bu kapsamda, bağımsız değişken olarak uluslararası sistem genelinde fakat Ortadoğu özelinde meydana gelen değişiklikler ele alınacaktır. Bağımlı değişken ise bu değişikliklerin, Türkiye'nin Kuzey Suriye'ye yönelik güvenlik politikalarında oluşturacağı tehdit algıları, farklı stratejik yönelimler ve bu yönelimlerin sonuçları olacaktır. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki etkinin düzeyinde rol oynadığı düşünülen muhalefet partilerinin konuya ilişkin yaklaşımları, çeşitli çıkar gruplarının görüşleri ve kamuoyu faktörlerini içeren Türkiye'deki devlet-toplum arasındaki ilişkilerin yanı sıra parlamento ve ordu olmak üzere devlet kurumlarının yapısı ise ara değişken olarak incelenecektir. Dönem olarak Türkiye'nin 22 Şubat 2015'de gerçekleştirdiği Şah Fırat Operasyonu ile 6 Mart 2023 tarihinde temelleri Pekin'de atılan Suudi Arabistan-İran ilişkilerinin normalleşmesi arası dönem incelenecektir. Bu bağlamda, öncelikle gerçekleştirilen operasyonların kilit yönlerine odaklanılacak olup, dış etkenler olarak Suriye İç Savaşı ve ardından taraflar ve vekillerin konumları, mevcut uluslararası ve bölgesel sistemin dayattığı koşullar gibi ilgili iç savaşın gidişatını etkileyen dinamikler, ele alınan dönem içerisinde incelenecektir. Ardından Türkiye'nin Kuzey Suriye'ye yönelik dış politika önceliklerinde belirleyici rol oynayan iç faktörler analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ortadoğu, Güvenlik, Neoklasik Realizm, Bölgesel Güvenlik Kompleksi, Çok Kutupluluk

1 Doktora Adayı, Altınbaş Üniversitesi, tugce.uraler@ogr.altinbas.edu.tr